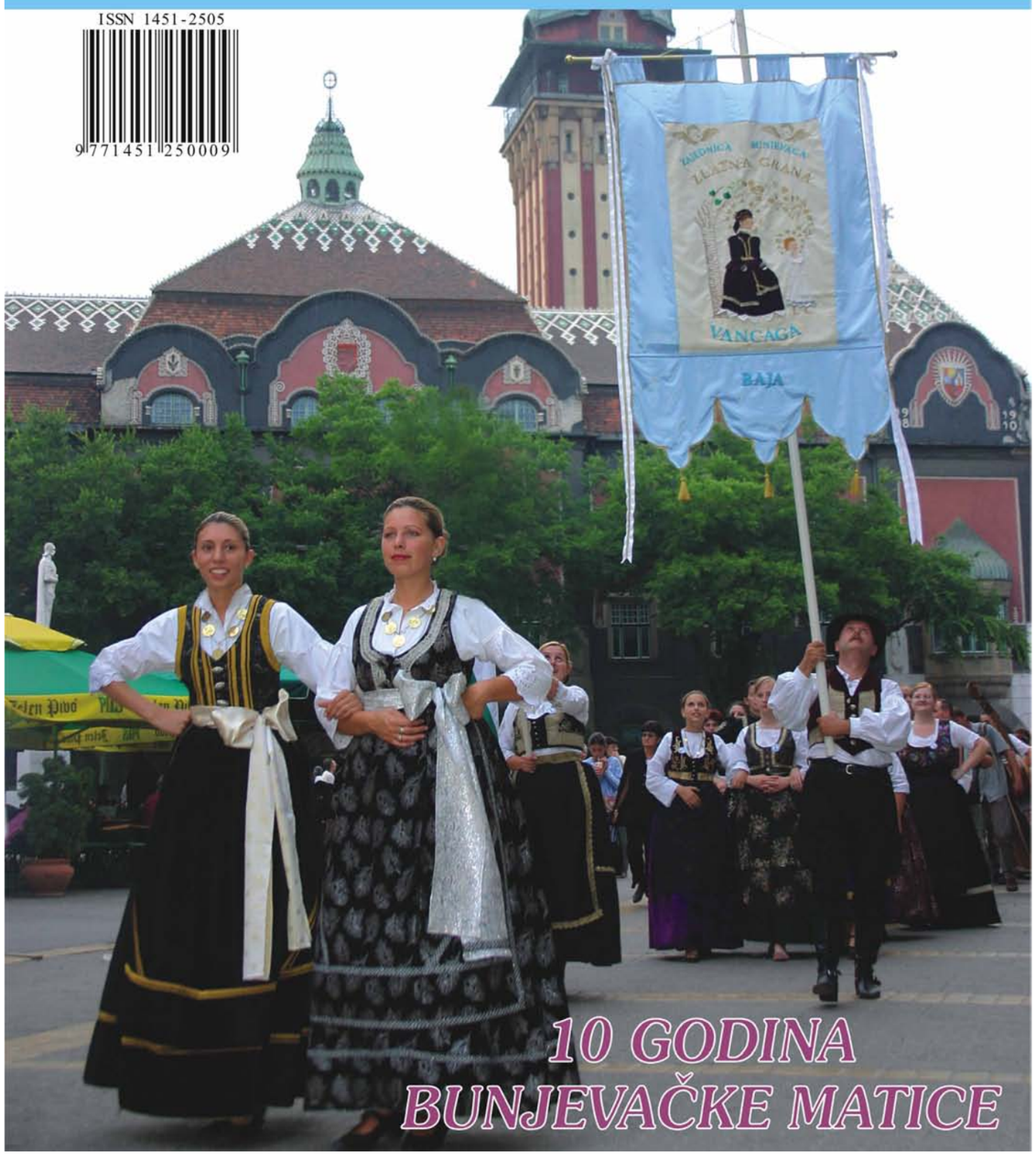
BUNJEVAČKE novine

Informativno - političko glasilo
Subotica, avgust 2005. • Godina I • Broj 3
Cina: 50 dinara

ISSN 1451-2505

Marko Peić

- Zafaljujem se svima koji su do sada radili i rade u Matici, ali vas molim da ne bude da onaj ko najmanje radi najviše kritikuje, nego da svako doprinese koliko može. Ako ne može da doprinese onda neka ne kritikuje.

STR. 7

SAN O ZAJEDNIŠTVU JUŽNIH SLOVENA

STR. 8

GRB KAO POTVRDA PRIPADNOSTI (1)

STR. 10-11

BRAĆA, IPAK, NISU ZABORAVLJENA

Tako je Suvenirnica Gradske kuće, makar nedilju dana, bila misto di su Bunjevci mogli vidit i naučit štogod o svojoj prošlosti.

STR. 5

ZANIMLJIVA ISTORIJA ZAVIČAJA

STR. 10-11

VELEMAJSTOR NIKOLA SEDLAK
SVUDA POĐI - KUĆI DOĐI

STR. 28-30

DR ZOLTAN ŠAGI, NEUROPSIHIJATAR

PUCANJE PO EGZISTENCIJALNIM ŠAVOVIMA

GRUPNO DO OZDRAVLJENJA

Dnevna bolnica već nekoliko meseci uspešno funkcioniše. U njoj se sprovode grupne psihoterapije.

Pravimo grupe sa pacijentima koji imaju iste psihičke probleme sa depresijom, onda grupa sa paničnim poremećajima, napetošću, eventualno poremećajima ličnosti. Radimo i individualne terapije. Dnevnom bolnicom smo dobili mnogo jer istovremeno više ljudi može da bude pod tretmanom. Od onih koji su prošli grupne terapije imamo veoma povoljne povratne informacije. Kažu da bolje funkcionišu i da su u tom svakodnevnom funkcionisanju sada mnogo uspešniji — kaže dr Zoltan Šagi.

STR. 20-21

TAVANKUTSKI PESAK GRADI SUBOTICU

STR. 22

TREĆA KOLONIJA SLAMARKI „KLAS”

- Jedinstvene smo. Rade i drugi u slami, ali na neki drugi način. Svi su oduševljeni kad vide kako i šta radimo — kazala je Bosiljka Bekić rodom iz Osijeka. Ona se sa veštinom pletenja tananih slamnih niti upoznala 1997. godine na Dužijanci u Subotici i odmah se pridružila slamarkama. Sada tvrdi samo «da se to jednostavno voli».

STR. 14

Na naslovnoj strani: Bunjevci iz Vançaga u Republici Mađarskoj (foto:Ž.Vukmanov-Šimokov)

BUNJEVAČKE novine

Informativno - političko glasilo
bunjevačke nacionalne manjine

Godina I
Broj 3.
Septembar 2005. godine
Cina: 50 dinara

Izdavač:
NIU "BUNJEVAČKI INFORMATIVNI CENTAR"
Subotica

Osnivač izdavača:
NACIONALNI SAVET
BUNJEVAČKE NACIONALNE MANJINE

Direktor NIU "B.I.C."
Vesna Vidaković

V.d. glavnog i odgovornog urednika:
Vesna Vidaković

Tehnički urednik:
Milan Milenković

Saradnici:
Mijo Mandić
Nikola Sedlak
dr Andrija Peić
Mirjana Savanov
Nevenka Bašić Palković
Zoran Vukmanov-Šimokov
Snježana Luetić Vujić
Miodrag Radojčin
Izabela Crnković
Zoran Veljanović
Joso Poljaković
Mila Mamužić
Marija Horvat
Eva Bačlija
Livia Tričko
Dragan Tovarišić
Aleksandar Kokeza

Adresa:
Trg cara Jovana Nenada 15/1
24000 Subotica
Telefon/fax: 024/523-505
e-mail: bic@tippnet.co.yu
Tekući račun:
106-143270-73
Štampa:
Čikoš štampa - Subotica

Distribucija:
"Štampa sistem" Beograd

Nacionalni savet bunjevačke nacionalne manjine

Kancelarija u Subotici:
Trg cara Jovana Nenada 15/5
24000 Subotica
Telefon/fax: 024/554-881
e-mail: bns.scg@EUnet.yu

Regionalna kancelarija u Somboru:
Staparski put 10
Tel/fax: 025/28-939

CIP - Каталогизација у публикацији
Библиотека Матице српске, Нови Сад

659.3(=862)

BUNJEVAČKE novine : informativno - političko glasilo / v. d. glavnog i odgovornog urednika Vesna Vidaković. - 1998-2004 ; God. 1, br. 1 (2005)- . - Subotica: NIU "Bunjevački informativni centar", 1998-2004 ; 2005 - . - Ilustr. ; 30 cm
Mesečno
ISSN 1451-2505

COBISS.SR-ID 133482759

REČ UREDNIKA

POLITIKA I KULTURA

Treći broj Bunjevačkih novina koje su pred vama i pored kako popularnih tako i važnih životnih tema, kojima smo nastojali da damo bar neophodno potreban prostor, kao da se podelio na dve oblasti i to kulturu i politiku. Mnogi kažu da te dve oblasti ne idu zajedno. Kultura se kao po pravilu čuva od politike (istina vrlo teško) jer sa njom ne može biti dovoljno to što jeste odnosno kultura, dok politika principe kulture ne koristi baš naročito jer postoje daleko «efikasniji metodi». Međutim ta dva ipak ne mogu jedno bez drugoga i to su upravo ove naše i Vaše Bunjevačke novine još jednom pokazale.

Ovih dana mnogo toga se dogodilo na oba polja. Već samo za naše novine je to dobro jer imamo sa čime zanimljivim izaći pred čitaoce. Deset godina rada Bunjevačke matice kako god izgledalo i nije tako mala stvar, makar koliko neki pokušavali da to previde, misleći da će ih manje stajati. Bio je tu i Festival bunjevačkog narodnog stvaralaštva i mnogo lepote se moglo i čuti i videti. I kao rad neke ravnoteže i političko profilisanje je dobilo na intenzitetu ili na oštrini ili kako ko već više voli. I tu se čini nekima da se nešto neće videti ali vrag ne spava.

Doživotni počasni predsednik Bunjevačke matice Marko Peić, inicijator svojevremeno obnavljanja ove za jedan narod tako važne ustanove obratio se na proslavi jubileja BM svima koji su bili prisutni a posebno Bunjevcima baš sa konstatacijom mudre starine da kultura i politika idu zajedno. Samo sa to dvoje zajedno može se sačuvati nacionalni identitet bilo kojeg naroda a tako i Bunjevaca.

Vesna Vidaković

SAMOUBISTVO ŽUPNIKA U MALOJ BOSNI

OTIŠAO DOBRI „PRĆO"

Velečasni Ivan Prćić (51), župnik mesne crkve Presveto trojstvo" u Maloj Bosni, izvršio je u svom dvorištu u jutarnjim satima 05. septembra 2005. godine samoubistvo iz vatrenog oružja. Na sam dan svog privremenog penzionisanja, prema nikim nezvaničnim informacijama zbog navodnog nedoličnog ponašanja, otišao je prema svidočenjima virnika iz ovog malog mista jednostavno dobar čovik. I ne samo to. Popularni „Prćo" je bio vrlo obrazovan, govorio je nikoliko svitskih jezika, kao i latinski koji mu je omogućio da detaljno prouči istoriju Bunjevaca. Napisao je o istoriji Bunjevaca knjigu, nakon određenog vrimena provedenog u Vatikanu. Prema nikim nezvaničnim informacijama, ova knjiga nije bila po volji katoličkom kleru. Kako god bilo, „Prćo" nije dao politici misto u crkvi. To mu je navodno takode zamerano.

OEBS POSETIO BNS

O KRŠENJU MANJINSKIH PRAVA

Pridstavnici Organizacije za evropsku bezbednost (OEBS), šef odeljenja za demokratiju Hanelore Valier sa saradnicama Simonom Santoro i Jelenom Jokanović, posetili su početkom septembra (07. 09. 2005.) Nacionalni savet bunjevačke nacionalne manjine. Tom prilikom su bili upoznati sa dosadašnjim radom BNS.

Domaćini su bili: pridsidnik Odbora za obrazovanje pri BNS i autor Nastavnog programa za izborni predmet Bunjevački jezik sa elementima nacionalne kulture za I,II, i III razred Osnovne škole Mirjana Savanov; pridstavnik BNS na mnogim stručnim skupovima u zemlji i inostranstvu na temu ljudskih i manjinskih prava kao i na temu problema očuvanja nacionalne kulture i identiteta Nevenka Bašić Palković; i šef kancelarije BNS u Subotici Nikola Vizin.

Pridstavnici BNS su gostima izložili činjenice i konkretne akcije iz nadležnosti Nacionalnog saveta na osnovu Zakona o zaštiti prava i sloboda nacionalnih manjina.Upoznali su ih i sa kršenjem manjinskih prava, kako po domaćim tako i po međunarodnim standardima. Izneti su podaci o osporavanju Nastavnog programa bunjevačkog jezika kao izbornog predmeta u Osnovnim školama od strane Sekretarijata za obrazovanje Autonomne Pokrajine Vojvodine.

Prilikom ovog susreta je kazano da će se dalji kontakti između pridstavnika OEBS-a i Bunjevačkog nacionalnog saveta nastaviti.

POSMATRAČKA MISIJA EU

PRVI PUT U BNS-u

Delegacija Posmatračke misije Evropske unije u Državnoj zajednici Srbije i Crne Gore posetila je u okviru svojih redovnih obilazaka institucija nacionalnih manjina početkom sektembra miseca, tačnije 08. 09.2005. godine, Nacionalni savet bunjevačke nacionalne manjine po prvi put od kako je bunjevački nacionalni korpus formirao svoje institucije i organizacije.

Delegaciju Posmatračke misije EU činili su: Siv-Katrine Leirtroe (Norveška), zamenik šefa kancelarije EU i član misije EU u Beogradu David Maho (Francuska) i Nada Jaramaz, saradnik-privodilac. Pridstavnici domaćina BNS su bili: pridsidnik Nikola Babić i član BNS-a i šef kancelarije Nikola Vizin. Gosti su upoznati sa funkcionisanjem Nacionalnog saveta kao i problemima sa kojim se BNS susreće u ostvarivanju prava Bunjevaca na osnovu postojeće zakonske regulative.

S obzirom na izraženo zadovoljstvo Posmatračke misije EU iznesenim podacima tokom upoznavanja sa radom BNS-a, konstatovano je i to da će se dalji kontakti sa Posmatračkom misijom EU nastaviti i to u obostranom interesu.

UG „Bunjevačko kolo" Sombor

OPOZVATI ISKLJUČENJA IZ BS

Predsedništvo Udruženja Građana „Bunjevačko Kolo" iz Sombora, nakon što je iz štampe saznalo da je Bunjevačka Partija iz svog članstva isključila tri člana Nacionalnog Saveta nacionalne manjine Bunjevaca, navodno zbog toga što su predstavnici toga Saveta bili na Dužijanci koju je održala Subotička opština, na svojoj sednici održanoj dana 14. septembra 2005. donelo je Odluku, kojom se ograđuje od ovakvog postupka Bunjevačke partije, kao neumesne, nesvrsishodne i neprincipijelne, jer:

1. Odluku o odlasku na pomenutu dužijancu nisu doneli ljudi koji su isključeni, nego Nacionalni savet Bunjevačke nacionalne manjine, jednoglasno, na svojoj sednici održanoj u Somboru dana 27. avgusta 2005. godine, te su predstavnici Saveta bili u obavezi tu odluku izvršiti, i zato ih niko nije mogao pozivati na odgovornost.

2. Poziv na Dužijancu je došao od Opštine Subotica, i predstavnici Bunjevačkog Kola u Nacionalnom Savetu Bunjevačke nacionalne manjine jesu smatrali, kao uostalom i svi ostali članovi, da jeste u redu da se odlaskom po tom pozivu iskaže dužno poštovanje Opštini Subotica.

3. Jeste činjenica, da su ovu dužijancu uglavnom organizovale Hrvatske kulturne institucije, ali su učestvovale i neke Bunjevačke, pa jeste umesno stoga da se odlaskom na tu prigodu iskaže poštovanje svim učesnicima, pa i drugoj nacionalnoj manjini, jer su predstavnici Nacionalnog Saveta išli na takve prigode svim nacionalnim manjinama gde su takve pozive dobijali, te mislimo da nije u redu u tom smislu praviti razlike, bez obzira o kojoj se nacionalnosti radi, i kakvi su njihovi povratni maniri. Ovakvim dolaskom Bunjevačka nacionalna manjina pokazuje svoje manire, što svakako ne znači da odstupa od bilo kojeg svog stava, po bilo kom pitanju.

4. Postoji još čitav niz razloga korektnosti, svojstvene Bunjevcima za ovakvu odluku Nacionalnog Saveta Nacionalne manjine Bunjevaca, koje nećemo dalje nabrajati, a Bunjevci ih nose u duši i stoga ih i sami osićaju. Stoga Predsedništvo Udruženja građana „Bunjevačko Kolo" iz Sombora smatra da se ovom odlukom nanosi šteta nacionalnim interesima Bunjevaca, te smatra da Stranka tako donetu odluku triba što pre da opozove, kako bi se umanjila šteta koju ovakva odluka nanosi bunjevačkim nacionalnim interesima.

Predsedništvo UG „Bunjevačko Kolo"
Sombor

POP ĐAKU A ĐAK CRKVENJAKU

Iz raznih sredstava javnog informisanja, saznali smo, da su iz Bunjevačke stranke isključena tri člana, koji su i članovi Nacionalnog saveta bunjevačke nacionalne manjine.

Nacionalni savet doneo je odluku da se prisustvuje ovogodišnjoj svečanosti „Dužijanca 2005." koja se održavala u Subotici. Na tu odluku burno je reagovala Bunjevačka stranka iz Subotice i iz svog članstva isključila svoja tri člana, koja su sudelovala u odlučivanju. Bunjevačka stranka i Nacionalni savet bunjevačke nacionalne manjine su osnovani da štite interese bunjevačkog naroda. Dosadašnjim radom i međusobnom saradnjom, postignuti su ogromni rezultati. Svaka od tih organizacija ima svoj delokrug rada i u tom obimu samostalno odlučuje. Nerazumno je svako mešanje jedne organizacije u odlučivanje druge, bez obzira što imaju međusobnog članstva.

Tako prihvaćen princip bio bi istovetan sa onom narodnom poslovicom „pop đaku a đak crkvenjaku".

Ostalo je pitanje kako bi Bunjevačka stranka reagovala da je Nacionalni savet bunjevačke nacionalne manjine, odluku o pristupanju svečanosti „Dužijanca 2005.", doneo tajnim glasanjem. Udruženje građana „Bunjevačko kolo" Sombor, pozdravlja izjavu gospodina Nikole Babića, predsednika Nacionalnog saveta bunjevačke nacionalne manjine, koju je dao Informativno-političkom tjedniku „Hrvatska riječ" na srpskom jeziku a objavljeno u istom listu 09. septembra 2005. godine, na hrvatskom jeziku.

Citat: Bože sačuvaj, ni slučajno se ne kajem. Ja pripadam narodu koji je izjedrio taj lijepi običaj, i bilo mi je zadovoljstvo, ali i obaveza biti nazočan".

Karlo Dujmović-DIDA
član UG „Bunjevačko kolo"

SAOPŠTENJE IO BUNJEVAČKE STRANKE

ISKLJUČENI IZ STRANKE

Bunjevačka stranka se distancirala od odluke Bunjevačkog nacionalnog saveta da pridstavnici Bunjevačkog nacionalnog saveta učestvuju u završnom programu žetelačkih svečanosti «Dužijanca».

Članovi Bunjevačke stranke: Nikola Babić, Nikola Vizin i Šime Sekulić zastupali su stav suprotan odluci Bunjevačke stranke čiji su bili pridstavnici u Bunjevačkom nacionalnom savetu.

„Bunjevačka stranka je donela odluku da gore navedene isključi iz Bunjevačke stranke i briše iz evidencije članstva.» - rečeno je u saopštenju za javnost Izvršnog odbora Bunjevačke stranke, izdatog 31. 08. 2005. godine.

PRIDSIDNIK BUNJEVAČKE STRANKE DARKO BABIĆ

ŽELIMO STRANKU I U SOMBORU

Povodom reakcije Udruženja građana «Bunjevačko kolo» na isključenje tri člana iz Bunjevačke stranke, zbog tog što su učestvovali u donošenju odluke na sidnici Bunjevačkog nacionalnog saveta da pridstavnici BNS prisustvuju subotičkoj «Dužijanci», kao i zbog samog prisustva na ovoj manifestaciji, postavili smo pitanje pridsidniku BS Darku Babiću da li će stranka prihvatiti priporuku somborskih Bunjevaca da se ova odluka opozove.

- Udruženje građana «Bunjevačko kolo» iz Sombora je organizacija sa kojom Bunjevačka stranka nikad nije imala kontakta. Ove godine, isto ko i prošle, Bunjevačka stranka nije dobila poziv da prisustvuje «Dužionici» u Somboru iz nama nepoznatih razloga. Izneneađuje nas interesovanje za rad Bunjevačke stranke, ali nas raduje da i Bunjevci u Somboru shvataju da je rad Bunjevačke stranke vrlo bitan za bunjevačku nacionalnu manjinu. Spremni smo da na poziv naših Bunjevaca iz Sombora dođemo u Sombor i pokrenemo osnivanje Opštinskog odbora bunjevačke stranke. Ovde ima mista za sve Bunjevce uključujući i članove «Bunjevačkog kola» koji su sigurno svojim dosadašnjim radom puno doprineli očuvanju i afirmaciji naše kulture. Uključenjem u rad stranke upoznat će se sa Statutom, organizacijom i načinom rada političke stranke, kao i sa pravima i obavezama članova BS — kazao je pridsidnik BS Darko Babić.

SAOPŠTENJE BUNJEVAČKE STRANKE

Izvršni odbor Bunjevačke stranke distancirao se od odluke da pridstavnici Nacionalnog saveta bunjevačke nacionalne zajednice prihvate poziv pridsidnika Opštine g-dina Géze Kucsere i prisustvuju završnim svečanostima Dužijance.

Ne sumnjamo da je g-din Kucsera imao dobre namire kada je ove godine po prvi put do sada pozvao pridstavnike BNS da prisustvuju Dužijanci.

Izvršni odbor BS procinio je da u vrimenu političko — pravnog nasilja koje se sprovodi nad nama Bunjevcima, prisustvo pridstavnika BNS na Dužijanci koja je sramnom odlukom SO Subotica proglašena Hrvatskom i oteta političkom odlukom od nas Bunjevaca, nije u skladu sa interesima bunjevačke nacionalne zajednice.

Izvršni odbor Bunjevačke stranke je smatrao da će prisustvo pridstavnika BNS između ostalog biti zloupotribljeno u političke i propagandne svrhe. Na žalost to se i desilo.

U „Hrvatskoj riječi" broj 132 od 19. avgusta 2005. pored ostalog objavljeno je slideće:

„Ovogodišnja će se dužijanca pamtiti, između ostalog, po propovijedi biskupa gospićko — senjskog mons. Mileta Bogovića, u kojoj je neobično puno puta izgovorena riječ Bunjevac, u različitim varijantama i padežima, ali uvijek s jasnim putokazom prema zajedništvu — hrvatskom i katoličkom.

I odista, tko može s većim autoritetom od biskupa Bogovića, u čijoj je biskupiji, prema njegovim riječima, preko 60 posto Bunjevaca, govoriti o Bunjevcima i njihovim osećajima? Upravo u tome kraju, gospićko — senjskom, centralni je hrvatski prostor i nitko od tamošnjih Bunjevaca, svjesnih svoje bunjevštine, ne dvoji o svojoj hrvatskoj pripadnosti. O tome su ove godine na licu mjesta, dakle na misi, gdje su bili službeno nazočni kao gosti, slušali i predstavnici one struje Bunjevaca koja sebe ne smatra dijelom hrvatskog naroda — članovi Nacionalnog vijeća bunjevačke nacionalne manjine. Nije poznato jesu li bili zadovoljni onim što su čuli, ali svakako nisu reagirali, ni tada, a ni nekoliko dana poslije.

Odluka Nacionalnog vijeća bunjevačke nacionalne manjine da se ove godine prihvati poziv predsjednika Općine Geze Kučere i da njihovi predstavnici budu nazočni na završnim svečanostima Dužijance dovela je i do određenih podjela unutar (samo) bunjevačke struje, jer se toj odluci, kao i odluci Kulturno-umjetničkog društva „Bunjevka" da sudjeluje u završnim svečanosti-

(nastavak na 6. str.)

(nastavak sa 5. str.)

ma, suprotstavila Bunjevačka stranka, pripućenjem za javnost u kojemu se distancirala od odluke Nacionalnog vijeća i pozvala KUD „Bunjevka" da se ne pojavi na Dužijanci. Ni jedni, niti drugi, nisu postupili po priopćenju Bunjevačke stranke.

U istom broju intervju je dao mons. Dr Mile Bogović, biskup gospićko-senjski, u kojem na strani 19. odgovara na postavljeno pitanje:

„ Za razliku od Bunjevaca u primorju i Lici, za koje nije upitno jesu li Hrvati, ovdje jedan dio Bunjevaca odriče svoju pripadnost hrvatskom narodu. Kako to komentirate?"

Cijepanje Bunjevaca po naciji na samo Bunjevce i Hrvate Bunjevce je čini mi se politička tvorevina i u sebi jedna besmisao. Ja sam povjesničar i znadem da se ne može biti neki narod manjina u jednoj državi, a toga naroda da nigdje drugdje nema. Neka ne dopuste ljudi da ih politika tako mijesi, nego neka ostanu vjerni onome svome korijenu bez straha da će to biti nekome drugome na štetu, jer kad se čovjek odriče svog identiteta — to samo vodi duhovnom osiromašenju. Toliko se puta dogodilo da je politika išla nekim svojim smjerom, a da je narod čuvao vrednote koje su stoljećima stvorene i da su ga zapravo one i prevele preko raznih grebena povijesti i pomogle mu da se sačuva. Politika prolazi i neka se ne usklađuje svoj nacionalni identitet prema jednoj prolaznoj politici.

Ovim putom imamo namiru kazati da smo i očekivali takvu „propovjed" od hrvatskog katoličkog sveštenika i da smo vrlo nezadovoljni onim što je u njoj kazano. Slične «propovjedi» slušamo odavno, ali i pored njih danas u Srbiji žive Bunjevci.

U potpunosti se slažemo sa konstatacijom mons. Mileta Bogovića da je cipanje Bunjevaca na Bunjevce i Hrvate Bunjevce besmislena i pridstavlja političku tvorevinu.

Politika Republike Hrvatske je da pored Hrvata koji žive u Republici Srbiji kao ravnopravni građani, stvori novu naciju — Hrvate Bunjevce! Za ostvarenje te politike potribno je samo da Bunjevci nestanu, da završe projekat započet u dvadesetim godinama devetnaestog vika. Pitamo se, da li će uskoro početi da se stvaraju i druge nacije, kao na primer Hrvat Slovenac?

Ustavi svih modernih država, pored ostalog, pridviđaju kao osnovno i neotudivo pravo, pravo pojedinca na izražavanje nacionalne pripadnosti.

Oni koji za sebe, s pravom, traže prava i slobode kao tekovine modernog i demokratskog društva, isto to moraju priznati svakom čoviku!

Bunjevačka stranka poziva sve Bunjevce da budu samo ono što su oduvik i bili — Bunjevci.

Oni naši sugrađani koji su iz raznih razloga upali u krizu identiteta i žele da se odreknu svog naroda i postanu Hrvati, imaju na to ustavom zagarantovano pravo i mi ih u tom nećemo spričavati.

Bunjevačka stranka neće da ima bilo kakvu saradnju sa DSHV i HNV dokle god su na čelu ljudi kojima je demokratija i tolerancija strana, već sprovode politiku u pravcu asimilacije Bunjevaca u Hrvate ne birajući pri tome sridstva.

pridsidnik Bunjevačke stranke
Darko Babić

„BUNJEVAČKA MATICA" OBILUŽILA DESET GODINA RADA

NI MALO, NI PUNO

Prošlo je štogod više od deset godina kada je 10. septembra 1995. godine osnovana „Bunjevačka matica". Danas iza nje stoji 15 knjiga, novine i još puno tog urađenog u kulturi. Odbor za pravna pitanja dao je veliki doprinos u vrime kad je osnivan Nacionalni savet bunjevačke nacionalne zajednice.

Deset godina u životu čovika i nije malo, al kad su u pitanju institucije i nije baš zdravo puno. Kad se tako gleda na stvari, možda svečano obilužavanje deset godina rada „Bunjevačke matice" i nije moralo bit oglašeno „na velika zvona". Al kad se malo bolje pogleda u kakim uslovima je radila onda je jasno zašto su „Bunjevačka budnica" i „Podvikuje bunjevačka vila" tog petka, 16. septembra tako jasno odjekivale velikom salom Skupštine opštine Subatica. Drugi razlog zašto je ova godišnjica dočekana s toliko radosti je podatak da raniji pokušaji nisu stigli dalje od tri-četri godine rada.

Osnivačka Skupština je pre deset godina održana posli velikog rada i dosta muka. Namera osnivača je bila dokazati da Bunjevci postoje, a onda i da su posebna nacionalna zajednica.

Da će Bunjevci, na kraju, dobit svoju maticu, moglo se vidit 20. oktobra 1994. godine na sastanku kod dr Stojana Berbera koji je onda bio podpridsednik Izvršnog veća APV. Ovde je Marko Peić, glavni organizator ove akcije i posli prvi pridsidnik „Bunjevačke matice", argumentovano obrazložio potribu za njenim osnivanjem. Posli tog je formiran Inicijativni odbor i počo se pravit Statut i ostali dokumenti potribni za konstituisanje matične organizacije Bunjevaca. Na kraju, savezno Ministarstvo pravde je 9. septembra u svoj registar upisalo „Obnoviteljsku bunjevačku maticu", a dan posli je održana Osnivačka skupština.

- Tako je 10. septembra 1995. godine osnovana društveno-kulturna organizacija Bunjevaca, neposridni pravni slidbenik „Bunjevačke matice" koja je postojala od 1934. do 1938. godine - istako je u svom govoru sadašnji pridsidnik „Bunjevačke matice", Karlo Blesić. - O radu „Matice" dosta je bilo divana, prije dva miseca, na našoj Izbornoj skupštini i sad ću samo kazat da su lipi rezultati postignuti u izdavačkom dilovanju jel smo izdali oko 15 knjiga i med njima ne bi istico nijednu ko glavnu, al ko značajnije ću navest „Istoriju Šokaca, Bunjevaca i bosanskih franjevaca" Bernandina Unjija, „Pisme i igre u narodnim običajima bački Bunjevaca" Laze Malagurskog, „Bećarce", „Mladom naraštaju" i „Epigramske teme za svako vreme" Marka Peića, našeg počasnog doživotnog pridsidnika. „Matica" od 1998. do 2000. godine

Predsednik Bunjevačke matice Karlo Blesić

redovno izdaje „Bunjevačke novine" ko misečnik za nauku, kulturu i književnost, a posli tog kako se moglo i koliko je bilo novaca. Lipo i dobro rade naši pisnici i slikari, a Odbor za pravna pitanja je puno tog uradio u vrime kad je osnivan Nacionalni savet bunjevačke nacionalne zajednice.

Od svog osnivanja „Matica" je stalno kuburila sa prostorom.

- Za ovi deset godina tri puta smo minjali adresu, a od 1999. godine smo u ovim prostorijama zafaljujući republičkoj Vladi. Ko što se zna ove prostorije nisu sređene i ove godine smo od Skupštine opštine dobili dva miliona dinara za opravku i kupovinu potribnog namištaja. Čekamo da se počne sa poslom kako bi i mi imali di da radimo još bolje i više - kazo je Karlo Blesić na Svečanoj Skupštini.

Skupštini su, pored članova „Bunjevačke matice" i drugi bunjevački instituicija, prisustvovali Zoran Martinović, sekretar u Ministarstvu za ljudska i prava nacionalni manjina Republike Srbije, Ivan Bačlija, pomoćnik pokrajinskog sekretara za upravu, opšte poslove, ljudska prava i prava nacionalni manjina, Zoran Prćić, načelnik Severno-bačkog okruga, Saša Vučinić, pridsidnik Skupštine opštine Subatica i Branko Franciškoviić, član Opštinskog veća.

Na kraju ove svečanosti zaslužnim članovima i donatorima su dodeljena posebna priznanja. Marku Peiću, osnivaču i doživotnom počasnom pridsidniku „Bunjevačke matice" je uručena zlatna povelja, dodeljeno je 16 plavi povelja, 30 zafalnica i 27 priznanja.

J. Poljaković

Bunjevce nisam svrstavao u manjine

Dr Stojan Berber, koji je u vrime formiranja tada Obnoviteljske bunjevačke matice bio na dužnosti pridsidnika Izvršnog vića Vojvodine, posebno je istakao, uz srdačne čestitke na značajnom jubileju, da Bunjevce nikad nije svrstavao među manjine. Istakao je takođe i činjenicu da Bunjevci nemaju drugu matičnu državu, za razliku od drugi manjina. On je izrazio želju da se organizuje jedan simpozijum na temu „Bunjevci u borbi za identitet nekad i sad", te da se napravi jedna monografija o Bunjevcima zbog svih onih koji još uvek ne znaju ništa o Bunjevcima.

TELEGRAMI - ČESTITKE

predsedniku Bunjevačke Matice

gospodinu Karlu Blesiću

U nemogućnosti da prisustvujem svečanoj proslavi 10-godišnjice Bunjevačke Matice, šaljem Vam svoje najiskrenije čestitke povodom obeležavanja ovog jubileja.

Prava nacionalnih manjina i njihovo unapređenje jedno je od istinskih stremljenja Republike Srbije, a očuvanje nacionalnog i kulturnog identiteta manjina svakako je nezaobilazan segment tih nastojanja. Vekovno prisustvo bunjevačke nacionalne manjine na našim prostorima obogatilo je sveukupan život naše multikulturalne zajednice. Svaki jubilej organizacija iz oblasti kulture i umetnosti od velikog je značaja za svaku zajednicu, ali i za društvo u celini.

Bunjevačkoj Matici želimo mnogo uspeha u daljnjem radu.

U nadi da ćemo se skoro videti, želim Vam mnogo uspeha i srdačno Vas pozdravljam.

za predsednika Saveta
g. Vojislava Koštunicu
sekretar Saveta Republike Srbije
za nacionalne manjine
Petar Ladević

Poštovani,

Ministarstvo kulture Republike Srbije je primilo dopis kojim nas pozivate da prisustvujemo obeležavanju desete godišnjice Bunjevačke matice, 16. septembra 2005. godine u Subotici.

Veoma nam je drago da Matica, kao sledbenik Bunjevačke matice osnovane još davne 1934. godine, nastavlja rad na negovanju, razvoju i popularizaciji bunjevačkog jezika, nauke, kulture i umetnosti.

Nažalost, poziv je stigao suviše kasno, tako da, usled brojnih ranije zakazanih obaveza, nismo bili u mogućnosti da vas posetimo i lično vam uputimo reči podrške. Ipak, koristimo ovu priliku da pozdravimo organizatore i sve goste i zahvalimo na pozivu i ukazanom poverenju.

Nadamo se da će proslava ovog jubileja označiti početak jednog još dužeg i plodnijeg perioda rada Bunjevačke matice na očuvanju bunjevačkog identiteta, ali i unapređenju saradnje sa drugim narodima i nacionalnim manjinama na ovim prostorima.

Još jednom zahvaljujemo na pozivu i želimo vam mnogo uspeha u daljem radu.

Srdačan pozdrav,

MINISTAR
Dragan Kojadinović

Najlakše je srušit, a teško sagradit

Doživotni počasni pridsidnik Bunjevačke matice Marko Peić, dobitnik Zlatne povelje, najvišeg priznanja povodom 10 godina od obnavljanja rada BM, zamolio je ovom prilikom sve one kojima je do sebe kao Bunjevaca stalo da još jedared pročitaju ono što je napisano u platformi Osnivačke skupštine Obnoviteljske bunjevačke matice. Ističe da je sve što je tamo napisano i danas aktuelno.

- Zafaljujem se svima koji su do sada radili i rade u Matici, ali vas molim da ne bude da onaj ko najmanje radi najviše kritikuje, nego da svako doprinese koliko može. Ako ne može da doprinese onda neka ne kritikuje — rekao je Marko Peić. — Istakao je da triba da napravimo takvu atmosferu da što više ljudi može sist i dogovorit se. Inače nećemo moć živit zajedno sa ljudima sa kojima triba da živimo. «NAJLAKŠE JE SRUŠIT, A TEŠKO JE UDRUŽIT SE I SAGRADIT».

Po rečima Marka Peića, u kulturi se najviše rezultata može postić. Sve knjige koje je napisao podelio je narodu besplatno. Bio je, kako ističe, zadovoljan time da su se te knjige našle u rukama ljudi kojima su naminjene i ZBOG TOGA JE I INICIRAO DA SE KRENE PUTEM KULTURE I OSNIVANJA BUNJEVAČKE MATICE.

IVAN SEDLAK NA FESTIVALU BUNJEVAČKOG NARODNOG STVARALAŠTVA
GOVORIO O ŽIVOTU I DILU BISKUPA IVANA ANTUNOVIĆA

SAN O ZAJEDNIŠTVU JUŽNIH SLOVENA

Govorio je da smo svi mi jednorodni narod - i Srbi, i Bunjevci, i Hrvati, i Šokci, i da praktički divanimo jednim jezikom. Sanjo je san da svi budnemo ujedinjeni u jednoj državi, jel se neujedinjeni, kazo je, nikad nećemo izvuć iz nesriće i zaostalosti. To je govorio 40 godina prija nego što se ujedinjenje stvarno i desilo.

U okviru VII Festivala bunjevačkog narodnog stvaralaštva, 17. septembra je u Čitaonici Gradske biblioteke u Subotici održano veče posvićeno 190. godišnjici rođenja biskupa Ivana Antunovića. O njegovom životu i dilu govorio je Ivan Sedlak, član Izvršnog veća Bunjevačkog nacionalnog saveta.

- U okviru Festivala uvik imamo dvi istorijske večeri koje posvićujemo ljudima iza kojih ostaju trajna dila. Na bazi tih dila je moguće očuvat identitet Bunjevaca: ko su Bunjevci, kakvi su imali problema, kako su se tokom istorije nosili s tim problemima, i šta je zajedničko u današnjem vrimenu sa onim vrimenom kad se budila nacionalna svist Bunjevaca. Ivan Antunović je jedan od taki velikana, na kog se dosad, na žalost, obraćalo malo pažnje u bunjevačkom nacionalnom korpusu jel je on tek devedeseti godina prošlog vika ponovo živnuo. Dotleg se borio za osnovna prava, da ga kogod zvanično prizna. Sad kad je formiran Nacionalni savet, naš zadatak je da se sitimo ovi velikana i njiove zaostavštine — ističe Ivan Sedlak, po struci diplomirani pravnik.

Briga o narodu

Biskup Ivan Antunović je živio u XIX viku, rodio se 1815. u Kunbaji, imo je tri sestre i brata. Bio je plemićkog porikla, završio je filozofiju i teologiju u Kaloči. Pored svog maternjeg jezika govorio je latinski, mađarski, nimački, francuski, talijanski i pomalo slovački. Živio je 73 godine i umro 1888. godine.

- Taj vik je u istoriji poznat ko vik narodni priporoda, narodnih pokreta, slidili su događaji posli Francuske buržoaske revolucije. Dolazilo je do promine sistema, umesto feudalizma nadolazio je kapitalizam. Počele su se stvarat nacije i nacionalne države, počela se budit narodna svist. I u jednom takom dinamičnom vrimenu živio je Ivan Antunović. On je dobro poznavo svoj bunjevački narod, znao je i njegove mane i vrline. Vidio je da se on nalazi, na žalost, na dosta niskom kulturnom i prosvitnom nivou, da se pritežno bavio poljoprivredom i jednostavnim, prostim poslovima. Antunović je shvatao da ovaj narod nije imo vrimena za škulovanje, da tu nije bilo ljudi koji su bili voljni da se nacionalno identifikuju i da pomognu nacionalni prosperitet svog naroda.

Biskup Ivan Antunović je, kako navodi Ivan Sedlak, napisao 8 knjiga. Interesantno je da je tek u 55. godini života počeo da piše. Iako je bio bolešljiv, slabog tila al´ velike duhovne snage, obišao je cilu Evropu. Posetio je arhive u Budimpešti, Beču, Baji, Subotici, Segedinu, franjevačke samostane gdi je sakupio veliku arhivsku građu na osnovu koje je je pisao. Napisao je „Poučne iskrice", „Slavjan", „Odmetnik", „Bog sa čoviekom", „Rasprava o podunavskih Bunjevcih i Šokcih , „Čovik s Bogom", zatim dvi manje novele „Svilenka" i „Nesretna Marija". Pisao je i za novine. Dva dila je ostavio u rukopisu: „Poslednji Gizdarev" i „Bariša Kitković". Kao crkveno lice, on je na bunjevački jezik priveo Stari i Novi zavit i molitvenik.

U svom obraćanju publiki u Čitaonici, Ivan Sedlak je istakao slovinski duh biskupa Ivana Antunovića.

- Osićao se Slovinom, smatrao je da smo svi mi ode jednog roda, i to slovinskog, i da su ove plemenske podile samo grane jednog slovinskog stabla. Kazivo je da smo mi jednorodni narod, i Srbi, i Bunjevci, i Hrvati, i Šokci itd, i da govorimo, praktički, jednim jezikom, da smo od jednoga oca i jedne matere. I sanjao je san da svi budnemo ujedinjeni, u jednoj državi, jel se neujedinjeni, kazao je, nikad nećemo izvuć iz nesriće i zaostalosti. Pridvidio je raspad Austrougarske i stvaranje jedne južnoslovinske države. I to je pridvidio 40 godina prija nego što se to stvarno desilo, a davao je i analizu zbog čega se to mora desiti.

Iškulovo 200 dice

Kako je kazao Ivan Sedlak, biskup Antunović je bio svestrano obrazovan. Pisao je i davao uputstva svom narodu, podučavao ga je o svim vidovima života: kako triba doć do veći prihoda na njivi, kako vodit domaćinstvo, kako ekonomisat, kako organizovat život u porodici.

- Volio je ljude i želio je da pomogne sirotinji. Iškulovo je oko 200 dice, i to pritežno Bunjevaca. Svakog dana na njegovom kazanu u Kaloči je bilo 60-70 dice. I vodio je o njima računa ko otac. Materijalno je pomagao sirotinju, desilo se da krene na put i da sustrije nikog ko mu se požalio da nema novaca i onda bi on te novce koje je spremio za put, dao čoviku u nevolji da reši svoj problem. Triba kazati da je bio velik legalista, nije zagovarao nasilne metode borbe, već je smatro da narod kroz obrazovanje mož poboljšat svoj položaj, da mora da iskoristi sve mogućnosti koje mu se dozvoljavaju i tako ostvari svoje ciljeve. Smatrao je da anarhija nikom ne koristi.

Biskupa Ivana Antunovića, po ričima Ivana Sedlaka, krasila je skromnost. Bio je strog prema sebi, a prema drugima ljubazan i pravedan. Volio je istinu i bio je spreman da za nju trpi poslidice.

- Bio je zdravo skroman čovik i nikada nije hteo da ga slikaju, jel je smatrao da to nije zaslužio. Nakon njegove smrti je, po sićanju, napravljen njegov jedini portret. Na dva mista postoji još samo dva njegova portreta u reljefu, a mi smo sad dali da se, po onoj jedinoj sliki napravi njegov veliki portret u ulju. On je prvi put prikazan u javnosti te večeri u Gradskoj biblioteki, a sad se nalazi u prostorijama KUD-a „Bunjevka" - kazao je Ivan Sedlak govoreći za naše novine. ■ *M.V.*

Razlog zbog čega smo se opredelili za Ivana Antunovića

Sto devedeset godina od rođenja biskupa Ivana Antunovića bio je povod da se naš narod podsiti jednog od najveći bunjevački sinova, čije je ukupno dilovanje na duhovnom i svitovnom polju bitno uticalo na buđenje nacionalne svisti Bunjevaca.

Nažalost, do sada je u svom celokupnom stvaralaštvu nedovoljno bio prisutan među nama. Možda je sada prilika da se ispravi taj propust, jel Bunjevci su i danas, kao u njegovo vrime, i pored formalno povoljne zakonske regulative, izloženi tendencijama nasilne asimilacije.

Njegove analize razloga takvog stanja, kao i načini prevazilaženja problema, mogu se u dobrom dilu i danas primeniti, pa njegova virska, književna i istorijska dila triba trajno i pažljivo proučavat.

Ivan Antunovic roden je 19. juna 1815. godine u Kunbaji od oca Josipa i majke Mande rod. Petrić. Imao je tri sestre i brata. Bio je plemićkog porekla. Završio je filozofiju i teologiju u Kaloči. Govorio je pored svog maternjeg jezika latinski, mađarski, nemački, francuski, italijanski i pomalo slovački.

Tušta je putovao po sridnjoj i zapadnoj Evropi, a prid kraj života obišao je Hrvatsku, Bosnu i Hercegovinu, Dalmaciju i Crnu Goru. Sve što je vidio novo i napridno prinosio je svom narodu. Pisao je i putovao iako je bio vrlo krhkog tila i zdravlja.

Bio je odan svom svećeničkom poslu, 8. maja 1876. godine postao je naslovni biskup Bosanski. Bio je posvićen napritku svog ljubljenog bunjevačkog roda i pristalica panslavinizma. Kao svidok teškog socijalnog i ekonomskog stanja svog naroda, zanemarenosti i zapuštenosti u prosvitnom pogledu, iškulovao je oko 200 dice, a svaki dan 60 do 70 ih je bilo na hrani.

Kad je u Ugarskoj 1868. godine donesen zakon po kome su manjinama osigurana prava na sudu, upravi i škulstvu, pokrenio je aktivnost oko izdavanja Bunjevački i Šokački novina. I pored teškoća uspio ih je pokrenit 19.3.1870. god., a izlazile su do 26.12.1872. godine. Paralelno sa ovim novinama, izlazila je jedno vrime Bunjevačka i Šokačka Vila, koja se ugasila 1876. godine.

Od 1870. godine bavio se pisanjem i izdavanjem knjiga. Napisao je:„Poucne iskrice", „Slavjan", „Odmetnik", „Bog s čoviekom", „Rasprava o podunavskih i potisanskih Bunjevcih i Šokcih" i „Čovik s Bogom". Pored ovih posebnih dila izdao je dvi manje novele: „Svilenka" i „Nesretna Marija". Dva dila ostavio je u rukopisu:„Poslednji Gizdarev" i Bariša Kitković". Pisao je i tušta članaka za novine.

Po uzoru na Vuka Stefanovića Karadžića i Ljudevita Gaja u svoje knjige uveo je fonetički pravopis i ijekavski govor štokavskog naričja.

Umro je 13. januara 1888. godine

Iz novina, pisama, knjiga, kroz stvarne događaje ali izmišljena imena likova, ukazuje na negativnosti u društvu. Ukazuje na nepravde, ljudske mane, podučava kako se triba ponašat u različitim životnim situacijama u društvu i porodici, savituje kako gazdovat sa imovinom da bi se povećali prihodi, ukazuje na neophodnost prosvićivanja kao načina izlaska iz zaostalosti. Ističe čistotu kršćanskog učenja koju zastupa katolička crkva i na štetnost ateizma i paganski običaja.

Uči nas da tribamo poznavat svoju istoriju, jer brez nje ne možemo razumit sadašnjost niti se snać u budućnosti. Šalje nam poruke da je najveća nesrića stidit se roda svoga. Poručuje nam da čuvamo svoj jezik i da ga se ne stidimo upotribljavat.

Upozorava nas na poslidice nesloge koja vlada u narodu. Ukazuje na štetnost virskih podila i na poslidice razjedinjenosti juznoslovenski naroda.

Triba na kraju istać da je bio i vizionar jel je pridvidio slom Austrougarske monarhije i stvaranje jedne zajedničke južnoslovenske drzave. ■ *Ivan Sedlak*

HERALDIKA (KAO NAUKA ILI POMOĆNA ISTORIJSKA NAUKA) POSTAJE SVE POPULARNIJA, ALI DA LI SE O NJOJ DOVOLJNO ZNA?

GRB KAO POTVRDA PRIPADNOSTI (1)

U okviru »Sedmog festivala bunjevačkog narodnog stvaralaštva« KUD Bunjevka iz Subotice priredilo je istorijsku tribinu, odnosno predavanje o grbovima sa temom: »Plemićki grbovi kod Bunjevaca«. Predavanje je u prepunoj sali čitaonice Gradske biblioteke održao 8. septembra 2005. godine, danas svakako najbolji poznavalac ove struke u Vojvodini (pa i u onoj bivšoj Jugoslaviji), doajen heraldike g-din Mirko Stojnić. Pored uvodnog dela o opštoj heraldici, prisutni su mogli da čuju i originalna autorska razmišljanja o heraldici u svetu i kod nas (u Podunavlju i na širem južnoslovenskom prostoru). Svoje predavanje g-din Stojnić upotpunio je malom izložbom grbova bunjevačkih plemićkih porodica, koje je na kraju poklonio prisutnima.

Iako heraldika kao pomoćna istorijska nauka ima dugu tradiciju, može se sa potpunom sigurnošću reći da je kod nas (pritom mislimo u prvom redu na Vojvodinu, odnosno Srbiju, a potom i sav južnoslovenski prostor) skoro potpuno zapostavljena naučna grana. Mali broj onih stručnjaka, entuzijasta ili zaljubljenika koji su se upustili u izučavanje ove veoma zanimljive discipline, doživeo je nerazumevanje društva i sredine. Ovo nerazumevanje je bilo, u pojedinim etapama ili krajnjem ishodu, isprepletano sa niz neprijatnosti pa čak i proganjanjem. Na taj način i literatura koja postoji pisana je u periodu između dva velika rata, kao i u prvim godinama posle Drugog svetskog rata. Dakle, pod budnim okom »čuvara marksističkog pogleda na svet« nije mogla da se razvije i zadovolji kriterijume naučnih disciplina. Mogli bismo da konstatujemo u blagoj formi da je literatura vrlo »tanka« i da se svodi na mali broj naslova koji iako pretenduju na stručnost, ne sadrže kvalitetne podatke o grbovima ili heraldici.

Sveznanja, leksikoni i enciklopedije

Na isti način (dakle od tačnih ali šturih podataka, do potpuno pogrešnih) piše se i u sveznanjima, leksikonima ili enciklopedijama. Tako u Prosvetinoj »Maloj enciklopediji« (izašla je iz štampe tokom 1969. i 1970. godine i mada joj je takav naziv, još uvek se smatra najsveobuhvatnijom dok se ne napiše nova i potpunija) o grbovima se može pročitati sledeće: »da su zaštitni, simbolični znaci ili figure, znamenja, amblemi (na zastavama, novcu, pečatima, spomenicima, poveljama, štitovima, šlemovima, itd); u savremenom značenju nastali su iz vojnih oznaka (od XII veka) zbog nužnosti da se razlikuju vojske ili pojedinci (vitezovi), tada potpuno zaštićeni oklopom; kao simbolična znamenja (znaci magije) sreću se u najstarije doba (npr. kod Sumera orao sa glavom lava), ali i kod starih Grka (sova u Atini, ruža na Rodosu) i Rimljana (orao). Vojni heraldički znaci ubrzo se pretvaraju u grbove feudalaca, vladara, plemićkih porodica, gradova, esnafa, udruženja, a zatim i država. Danas svaka država pored zastave ima i svoj grb. U našoj zemlji javljaju se već krajem XII veka (Slovenija) i u XIII veku (Hrvatska i Bosna) po uzoru na nemačke, italijanske i ugarske; u Srbiji do cara Dušana bilo ih je malo, a u većem broju javljaju se krajem XIV veka.«

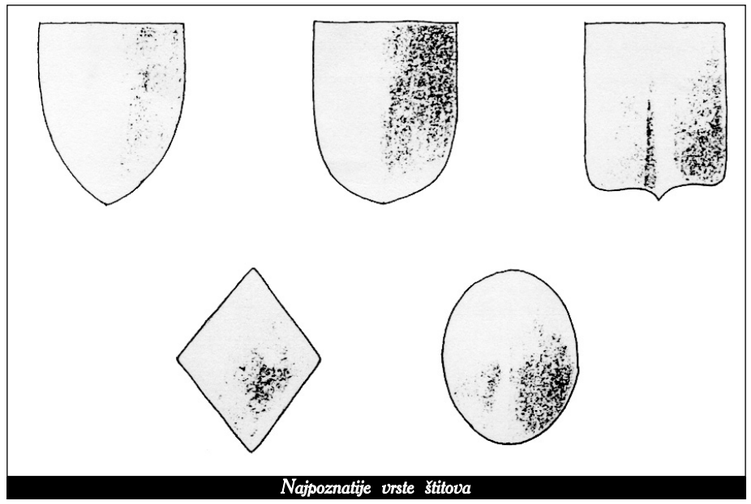

Zatim, u postojećim sveznanjima, enciklopedijama i leksikonima o jednom istom pojmu pišu se sasvim različite stvari, što kod čitaoca stvara potpunu zabunu. Pa tako o samom poreklu reči heraldika, u već pomenutoj »Maloj enciklopediji«, kaže se da potiče od grčke reči (što je sasvim pogrešno) i da je pomoćna istorijska nauka (što je, po tvrdnji g-dina Mirka Stojnića, koju je izrekao na nedavnom predavanju u Gradskoj biblioteci - takođe pogrešno) koja proučava postanak i razvitak grbova. U drugoj enciklopediji, »Enciklopediji Jugoslavije« (koja je objavljena 1958. godine u izdanju Leksikografskog zavoda FNRJ u Zagrebu) piše da reč „grb« potiče od »poljski herb od njemački Erbe nasljedstvo« koji bi bio nasledan i trajan znak osobe, roda i kolektiva, likovno formulisan prema pravilima heraldike i smešten unutar štita. Takođe piše da se grbovi javljaju prvi put na početku XII stoleća, u Krstaškim ratovima, kada su oklopni ratnici radi međusobnog raspoznavanja u turnirskim borbama označavali svoje štitove raznobojnim znakovima. Nakon povratka sa vojne zadržali su te znakove kao svoje trajne oznake, koje su kasnije preuzeli i njihovi potomci.

Heraldika ili grboslovlje?

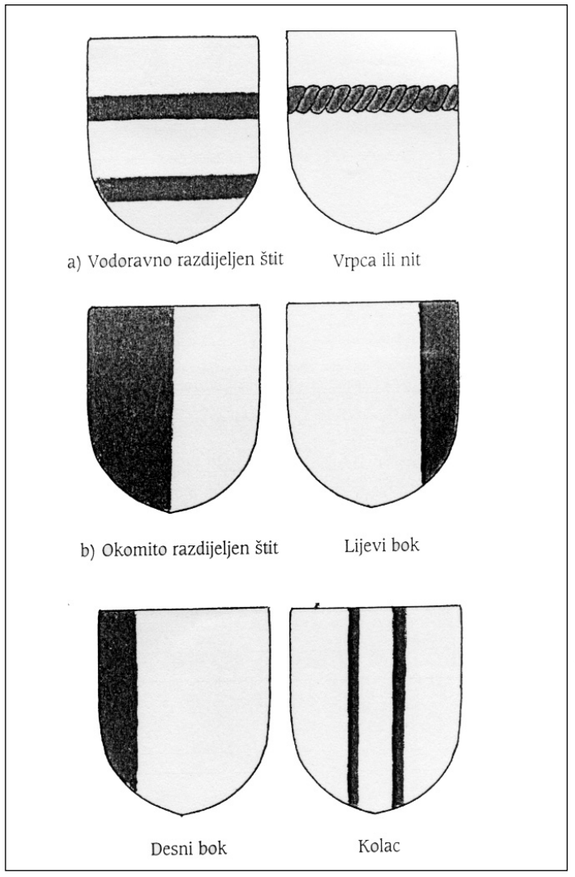
U najpoznatijem Leksikonu stranih reči i izraza kod nas, dakle Vujaklijinom (u izdanju »Prosvete«, 1992. godine), za poreklo reči heraldika navodi se da je latinskog porekla (nlat. heraldus) i da je ona nauka o grbovima koja obuhvata poznavanje, veštinu izrađivanja i pravo na grbove. Međutim to nije sve što se tiče tumačenja porekla osnovne reči ili pojma koji označava disciplinu koja se bavi proučavanjem grbova. Bartol Zmajić u svojoj knjizi (kako stoji u predgovoru dopunjenog izdanja iz 1996. godine, dok je prvo izdanje, u manjem obimu objavljeno kao udžbenik »u doba nesklono grboslovlju« 1971. godine, i bilo u upotrebi na celom jugoslovenskom akademskom prostoru) smatra da je heraldika (na slovenskom jeziku bi se moglo prevesti kao grboslovlje) pomoćna istorijska nauka koja se bavi postankom, razvojem i umetničkom izradom grbova (od njihove prve pojave početkom XI stoleća do danas), a da je poreklo reči germansko: Herald (nem. Herold).

Zmajić takođe smatra da su grbovi obojeni znakovi, odnosno likovi koji se najpre javljaju na štitovima ratnika i postupno postaju njihovi trajni simboli, a zatim nasledni simboli njihovih potomaka. Kasnije se, dakle u stolećima koja su nailazila, upotreba grbova proširuje na ustanove, udruženja, sportska društva, korporacije itd. Što se tiče reči grb, slovenski narodi pa samim tim i Bunjevci, primili su je od nemačke reči Erbe, koja u prevodu znači - nasledstvo.

Najpoznatije vrste štitova

U nauci je opšte prihvaćeno da se do početka XIII stoleća grb sastojao samo od štita, da bi se tek od druge polovine istog stoleća pojavili grbovi na kojima je na štitu postavljena kaciga s nakitom iz koga viri kratki plašt. Time je grb dobio svoje osnovne elemente: štit, kacigu s nakitom (ukrasom) i plašt. Najpre su plemići (od XII do početka XIV stoleća) uzimali simbole za svoj grb, a zatim gradovi, trgovišta i opštine, udruženja, pa i obični građani. Jačanjem vladarske moći u XIII stoleću podela grba postaje isključivo pravo vladara. Sledećeg stoleća to pravo se proširilo na sve evropske države.

Vladarevo pravo na dodelu grba ozakonjeno je posebnom poveljom, kojom vladar uz plemstvo dodeljuje i grb koji je u takvoj povelji opisan i oslikan. Takve se povelje zovu armali (od latinske reči arma = oružje) ili grbovnice. Najstariju poznatu grbovnicu dodelio je car Ludvik Bavarac. Ona ima oblik obične povelje koja je sačinjena od pergamenta s tekstom, a u njenoj sredini je naslikan grb. Taj je oblik grbovnica zadržala do polovine XVI stoleća kada je grb u boji iz sredine povelje premešten u gornji desni ugao. Tokom XVII stoleća grbovnica u svim evropskim državama konačno menja svoj oblik - poprima formu knjige s određenim brojem stranica i teksta. U njima se grb naslikan u boji i okružen ornamentikom nalazi na naslovnoj strani ili na srednjoj strani povelje. Taj oblik grbovnice ostaće nepromenjen od kraja XVII stoleća do raspada Austrougarske (dakle kraja 1918. godine). One južnoslovenske zemlje i južnoslovenski narodi koji su živeli u sastavu Austrijskog carstva, odnosno Austrougarske, dobijali su plemstvo i grbove na isti način i uz pravila koja su važila u ovoj moćnoj carevini.

O najznačajnijim i najinteresantnijim plemićkim poveljama (njihov opis i fotografije) koje se čuvaju u subotičkim ustanovama kulture biće reči na kraju teksta, dok sve one koji su željni većeg saznanja o heraldici a imaju strpljenja da tragaju po bibliotekama Subotice, Novog Sada i Beograda, upućujemo (pored već izrečene ograde i kritičkog pristupa) na sledeću literaturu: Lazovski, Grbovi Jugoslavije, Zagreb 1932; A. Solovjev, Postanak ilirske heraldike i porodica Ohmučević, Glasnik Skopskog Naučnog društva XII, Skoplje 1932; A. Solovjev, Prinosi za bosansku i ilirsku heraldiku, Glasnik Zemaljskog muzeja, Sarajevo 1954; Rengjeo, Novci i spomenici ugarskih i austrijskih vladara s imenima i grbovima naših zemalja, Numizmatičke vijesti 10, Zagreb 1957; S. Traljić, Palinićev bosanski zbornik, Zbornik Historiskog instituta JAZU 1, Zagreb 1954; S. Antoljak, Pomoćne istorijske nauke, Kraljevo 1971; B. Zmajić, Heraldika, Sfragistika, Genealogija, Zagreb 1971 (i drugo izdanje objavljeno 1996. godine); V. Brajković, Grbovi, Grbovnice, rodoslovlja, Zagreb 1976.

(nastaviće se)

Z. Veljanović

UREDNIK NAJSTARIJIH BUNJEVAČKIH LISTOVA U SUBOTICI

KALOR DRAGUTIN MILODANOVIĆ

Kalor (Karla) Milodanović je bio urednik i osnivač dva najstarija bunjevačka lista u Subotici - Misečne kronike i Subatičkog(Subotičkog) glasnika, lista za prosvitu, zabavu i gazdinstvo. Ovi listovi su izlazili od 1872. i 1873. godine.

Prvi bunjevački novinar K. Milodanović, roden je u Subotici 26. januara 1845. godine, u siromašnoj paorskoj porodici. Škule je pohadao po raznim mistima u Madarskoj, da bi na kraju završio kod biskupa Ivana Antunovića u Kaloči, kao i drugi siromašni daci koje je Antunović izdržavao i školovao. Zauzvrat, Milodanović se uključio u rad na izdavanju Bunjevačkih i šokačkih novina i tu je stekao dragocino novinarsko iskustvo, u vrime kad je kod Bunjevaca to bio pravi pionirski posao. Kako je od rane mladosti Milodanović bio sveslovenski orijentisan, 23. septembra 1869. godine potpisao je poznatu Pouzdanicu Ivanu Antunoviću, svom velikom uzoru i istomišljeniku po pitanju bratstva među južnim Slovenima. Upravo takva temeljna misao prisutna je i kod Antunovića i kod Milodanovića, u najstarijim bunjevačkim listovima.

Kalor Milodanović je jedan od pokretača vrlo važnih bunjevačkih pitanja narodnog priporoda u drugoj polovini XIX vika. Već u prvim brojevima Subatičkog glasnika, u programskom članku Naša zadaća, Milodanović iznosi: „Bunjevci triba što prije da prigrle nauku, izobraženje, knjigu i pismo, da se okrenu gazdinstvu, radinosti i štednji, te da svoju dicu daju na više nauke jer će ih vrime prigaziti." U programskim člancima se više puta ponavlja: "Braćo Bunjevci, na noge lagane! Uhvatite se u veliko moćno bunjevačko kolo, složno i ozbiljno radite na dilu obće nauke i izobraženja."

SUBATIČKI GLASNIK.

LIST ZA PROSVITU, ZABAVU I GAZDINSTVO.

Broj 3. U Subatici, 16. Augusta 1873. Go

„Subatički Glasnik" izlazi svake Subote pmall podne.

Pretplata:

U broju 3. Subatičkog glasnika od 16. avgusta 1873. godine (čiji se jedini originalni primerak u Subotici čuva u Gradskom muzeju, a ostali u Srpskoj akademiji nauka u Beogradu), dopisnik iz Baje apeluje na bunjevačke opštine da sakupe novčane priloge i da tako pošalju mlade obrazovane ljude kao delegaciju na izložbu dostignuća u svitu koja se održava u Beču. Tako Bunjevci ne bi zaostajali za drugima u Evropi. Novčani prilozi triba da se pošalju na Subotički glasnik ili Bunjevačko-šokačku vilu - ovo su možda najstariji primeri „sponzorisanja" kulture i umetnosti u današnjem smislu. U nastavku slide prvi „privredni" oglasi na bunjevačkom, vezani za proizvodnju i nabavku likova, rakije, sirćeta, zatim cipela i čizama, mašina za vršidbu i davanje zemlje pod arendu.

Veliki čopor

IZTOČNOG ZVIRJA

PASAGOVA

na vašaršte prid birtom vatrenjačom, žive grabeljive zviri i druge vrsti manjina zvirja iz svake strane svita.

Zvirje se bvani svaki dan pode podne u 6 sati.

Množina zvirja može se viditi svaki dan ujutru od 8 sati do uvečer 8 sati. Isto tako u svako doba gorestasnu divojku.

Mladu gorostasnu divojku, kao i afrikanskog slona (slefanta)

vidit ću.

Cina mista: Prvo misto 40 nč. Drugo misto 20 nč.

☞ Za prikup tratese: bačvi, kacali, čaplje i ostalo vedeno zvirje koje se u ovom vilajetu nalaze.

Za razliku od političko-šaljivog lista Misečna kronika (1872-1873), koji je bio više lokalnog karaktera i uvodio je partijsko-političku borbu u Subotici na šaljiv način, list Subatički glasnik (1873-1876) postaje nediljni list i mnogo ozbiljnije kreće u partijsku borbu sa neistomišljenicima i odrođenim bunjevačkim prvacima (koje Milodanović naziva „uškopljenicima nacije"). U ovom listu se poručuje da „samo svestan i obrazovan narod može činiti dobro i sebi, i drugima, i biti odan zajedničkoj domovini, kralju i zakonitoj vladi, a iznad svega svojoj veri kršćanskoj".

Kako je osnivač i mecena lista bio i Boško Vujić, subotički veleposidnik i kraljevski poštar, njegovo ime se nalazi na listu od 1875. godine na mistu saurednika. Zna se da je list bio naminjen Bunjevcima i braći Srbima podjednako, u duhu južnoslovenskog jedinstva i zajedničke borbe za veća prava na svim poljima u tadašnjoj monarhiji. Milodanović oduševljeno piše o Srpskom ustanku za oslobođenje od Turaka 1875. godine. Pošto je list imao tako narodno i opštejugoslovensko obilužje, izvrgnut je progonima i na kraju zabranjen, nakon što je Milodanović prebegao u Srbiju „da se bori za slobodu svog srpskog naroda". Poslidnji broj novina štampan je 4. juna 1876. godine.

Posli srpsko-turskih ratova u kojima je Milodanović učestvovao kao oficir i bio više puta ranjavan, on ostaje u Srbiji, ženi se i prilazi u pravoslavnu viru. Radio je u uredništvu lista Videlo, organu Srpske napredne stranke, koji je s prekidima izlazio od 1880-1908. godine. Postao je drugi poštar u Beogradu, ali se ubrzo razbolio od tifusa i umro. Saranjen je na starom Markovom groblju u Beogradu, nakon opela u Sabornoj crkvi iz koje su ga na rukama izneli srpski književnici i kolege novinari. Njegovu smrt oglasili su svi važniji srpski i hrvatski listovi.

Detaljniji podaci o ovom našem velikanu nalaze se u knjizi dr Dušana Petrovića (1865-1929) pod naslovom „Uspomena na Kalora Dragutina Milodanovića". Nakon objavljivanja u Subotičkim novinama, ova knjiga je odštampana 1894. godine, u latiničnom i ćiriličnom izdanju. Čuva se u subotičkoj Gradskoj biblioteci i u Biblioteci Matice srpske u Novom Sadu. ■

Nevenka Bašić Palković

VII FESTIVAL BUNJEVAČKOG NARODNOG STVARALAŠTVA, PO OBIČAJU, OTVOREN ETNOLOŠKOM IZLOŽBOM

BRAĆA, IPAK, NISU ZABORAVLJENA

Ovogodišnja etnološka izložba prikazala je narodne nošnje, knjige i još puno tog iz ostavštine familije Jose Kričkovića, Bunjevca iz Vancage kod Baje u Madžarskoj. Vridnost izloženi predmeta je što su originalni i stari priko sto godina. Kod Bunjevaca iz Baje ima zdravo puno volje da sačuvaju običaje svoji pradidova, al im triba pomoć.

Festival bunjevačkog narodnog stvaralaštva osmišljen je i prvi put održan prije osam godina u Tavankutu, a organizator je, ko i danas, bilo Kulturno-umetničko društvo „Bunjevka". Bio je to mali festival sa velikom željom da jednog dana naraste i postane ozbiljna smotra bunjevačkog stvaralaštva. U dosadašnji šest izdanja je to i potvrđeno. Svake godine, osim ratne 1999. godine, kad nije održan, rasto je i bio sve veći i veći sa sve boljim sadržajom.

Po običaju, Festival se svake godine otvara etnološkom izložbom di gosti mogu vidit štogod staro iz naše prošlosti. Ove godine je ova izložba nosila ime „Braća zaboravljena - Bunjevci iz Vancage u Madžarskoj" i na njoj su prikazane stare nošnje, knjige i puno tog iz ostavštine familije Jose Kričkovića. Izloženi predmeti puno tog kažu o životu i radu Bunjevaca u Baji i okolini.

- S nama, za nas važnom putu su i Bunjevci iz Vancage, severnog dila Baje. Vancaga je nastala prije dva vika od čeljadi koja su živila u često plavljenim naseljima Pandur i Kakanj na obali Dunava - kazo je Zvonko Stantić, politikolog, kome je pripala čast da otvori izložbu. - Među Bunjevcima u Vancagi je bilo zdravo imućni ljudi pa su tako familije Pilasanović i Latinović sagradile crkvu u kojoj će se misa služit na bunjevačkom jeziku sve dok u Baji živi i jedan Bunjevac. To su zaveštali, pa je to tako i do današnji dana. Svake poslidnje nedilje u misecu, subatički fratri služe misu na našem jeziku.

Jedna od ti bogati familija je bila i familija Jose Kričkovića koji je velikodušno dono svoju zaostavštinu da je pokaže Subatičanima.

- Žene u familiji Kričković nisu morale tkati, šiti i presti, al je to bio običaj pa su one same pravile svoju odiću i to ne samo „gazdačko ruvo", neg i svu ostalu, ko i druge potrepštine za kuću - istako je Zvonko Stantić. - Vridnost izloženi predmeta, nuz njevu lipotu, u tom je što su dio kućne radinosti, a nisu kupljeni zafaljujući radu drugi, siromašniji ljudi. Porid finih haljina, ode možmo vidit na stanu tkane ponjave od vune, čaršape i odiću za rad od kudelje i lana, al i vidit kako se živilo i radilo u jednoj dobro stojećoj bunjevačkoj familiji. Zato smo zafalni Josi Kričkoviću što nam je nesebično omogućio da sve ovo vidimo. Zafalni smo mu što je godinama skupljo i čuvo knjige, posebno molitvenike na našoj lipoj ikavici, što je uvik mislio na bunjvačkom i što je često opominjo druge ričima „divanite bunjevački, kad znam da znate".

Pored originalni nošnji stari priko sto godina, pažljivi gledaoci su mogli vidit i razlike na nikim dilovima odiće. Tako su mogli vidit marame ulipčane zlatovezom, što u Subatici i Somboru nema. Isto tako su mogli vidit galire za žensku odiću i stari prikrivač za svetilište od bilog šlinga ulipčan zlatovezom, al i noviji prikrivač od svile sa šlingom.

Tako je Suvenirnica Gradske kuće, makar nedilju dana, bila misto di su Bunjevci mogli vidit i naučit štogod o svojoj prošlosti. ■

J. Poljaković

U ORGANIZACIJI «BKC» SUBOTICA

TREĆA KOLONIJA SLAMARKI «KLAS»

Generalni pokrovitelj manifestacije bilo je Ministarstvo kulture Republike Srbije.

U organizaciji «Bunjevačkog kulturnog centra» a pod generalnim pokroviteljstvom Ministarstva kulture Republike Srbije, od 2. do 4. septembra 2005. godine u prostorijama kluba «Bajnat» subotičkog Gerontološkog centra, održana je Treća kolonija slamarki pod nazivom «Klas». Nosilac projekta Blaženka Mandić kaže da je to njiova prva javna slamarska kolonija. Prve dvi održane su u malte ne kućnim uslovima. U ovako značajnu manifestaciju je prirasla zahvaljujući lepim i značajnim rezultatima rada plemenitih ruku, uglavnom ženske bunjevačke populacije na severu Bačke.

Uz 16 slamarki koje su nanizale već nikoliko godina rada iza sebe, što ko članice «Luse» ili «Srp-a» (Slamarska radionica penzionerki), što ko nezavisne zaljubljenice u zlatne niti koje je za sobom ostavila kraljica žitnih polja, učešće na koloniji uzelo je i 6 početnica i dva slikara.

Najiskusnija među njima je Gabrijela Mijović, članica i «Luse» i «Srp-a». Ona je dobila samo jednu drugu nagradu. Sve ostale su prve.

- Volim da radim sa slamom toliko da joj posvećujem sve svoje vrime čim završim domaće poslove. Ne mozem tačno ni kazati na koliko sam izložbi učestvovala sa «Lusom» — kazala je Gabrijela.

Većina slamarki koje su učestvovale na ovoj koloniji bile su učesnice i na međunarodnim izložbama u Mađarskoj, Bugarskoj, Republici Hrvatskoj i Belorusiji. Radile su tušta tog počev od slika, minijatura, priko čestitaka i suvenira, pa sve do krupnijih predmeta kao što su uskršnja jaja ili predmeti koji pridstavljaju voće, cviće i tom slično.

- Jedinstvene smo. Rade i drugi u slami, ali na neki drugi način. Svi su oduševljeni kad vide kako i šta radimo — kazala je Bosiljka Bekić rodom iz Osijeka. Ona se sa veštinom pletenja tananih slamnih niti upoznala 1997. godine na Dužijanci u Subotici i odmah se pridružila slamarkama. Sada tvrdi samo «da se to jednostavno voli».

V. Vidaković

PRVA SAMOSTALNA SLAMARSKA IZLOŽBA

FILIGRANSKI ŠLING, ČIPKE, LUTKE PARIŽANKE, BUNJEVKE...

Tribale su dvi godine rada od jutra do mraka da bi se pripremila postavka Ivane Dulić. Postavka se mogla viditi od 15. septembra u suvenirnici Gradske kuće.

Ivana Dulić je jedna od ritkih slamarki koja je uspila da napravi prvu samostalnu izložbu svojih radova. Radovi su od bezbrojnih zlatnožutih pletenica od slamnih niti. Među brojnim veštim rukama ona se izdvojila i po tome što za vrime od oko 60 godina od kad traje organizovano slamarstvo u Subotici i okolini, još niko prija nje nije uspio napraviti originalnu «vlat» od pletene slame.

- Ja sam jedna od ritkih koja radi ne samo slike neverovatne stvari ko što je rišelje vez, plisirane suknje, lionska svila od šuške te najrazličitije frizure i šešire.

Posebno su u radu Ivane Dulić zanimljivi eksponati kao što su na primer cviće i voće. Njezine jabuke veličine šake rađene su od čak 50 sićušnih pletenica. Koliko je to teško izraditi i koliko truda i vrimena triba, kazuje podatak da za jednu pletenicu triba 10-tak minuta rada. A njezino voće obično ima po cilu granu sa po kojim listom. Njezinih ruku dilo je i

Nema pritiska ni holesterola

Za Ivanu Dulić je takođe vrlo interesantno to što je slamarstvom počela da se bavi od 2000. godine da bi prve rezultate ostvarila 2004. godine. U to vrime su je počeli ubeđivati da napravi samostalnu izložbu. Ubedjivanje je trajalo dugo jel o tako nečemu nije ni sanjala da može da uradi. Međutim većina je pobedila i uspili su da je ubede.

- Za tako štogod triba imati tušta mašte i uložiti tušta rada odnosno vrimena. Ovu izložbu radim već dvi godine i to od pet ujutru do posli ponoći. Za mene trenutno ne postoje ni subote ni nedilje. Bukvalno sam se otudila od ljudi, zanemarila prijatelje i društveni život, jel sam sebi to dala u zadatak. Ono što smatram da je vrlo interesantno i važno otkriti ljudima je to da za ove četri godine kako se bavim slamarstvom nisam išla kod doktora jel nema potribe. Nema više ni pritiska, ni holesterola, ni bilo čega sličnog — kazala nam je gospođa Dulić dok je još pripremala izložbu i radila u Slamarskoj koloniji «Klas».

Svoj užitak u radu sa slamom Ivana Dulić je vrlo uspešno prinela i na mladu generaciju. Tokom rada u koloniji već je dobila, kako se nadala, i naslidnicu. Naime, Dragana Nad je započela rad sa slamom na samoj koloniji. Već prvi dan je napravila sliku kuće na salašu i prsten i narukvicu koji će joj se lipo slagati sa šlingom. I Danijela Vuković je vrlo uspešno krenila sa čestitkama.

Jedan od velikih izazova za gospodu Ivanu Dulić bio je kako napraviti od slame čipkastu virangu. I to je uspila da uradi. Dostići njene sposobnosti sad je izazov za mnoge.

go i eksponate. To je u slamarstvu zdravo teško. Mislim da je kod mene interesantno to što radim sa sičenom slamom, znači filigranski. To je zdravo lipša igra nego sa punom slamom. Tu je potribno zdravo puno vrimena — kazala je gospođa Ivana.

Na ovoj izložbi mogli su se viditi sasvim novi predmeti kao na primer lutke Parižanke, lutke po haljinama procenjujući Crnogorke, Hrvatice, Bunjevke i druge. Od 25 do 30 cantimetara visoke figure prikazuju čitava božićna postavka sa svečano postavljenim astalom u zlatnoj slami. Svaka kompozicija ima svoje ime kao na primer: „Radost života" , „Muke Isusove" (oslikane na uskršnjem jajetu), „Zrno života" i tom slično.

Slike koje izrađuje u 99 odsto slučajeva su od pletene slame i to brez trunke selotejpa. Jedino je nebo rađeno od slagane slame. Najčešće scene i likovi su biblijski.

V. Vidaković

GAJDE INSTRUMENT SVIH NARODA

Gajde se sviraju u mnogim krajevima sveta, ali se u Škotskoj smatraju nacionalnim instrumentom i koriste u vrlo svečanim paradama. Imaju izrazit, pomalo piskutav ton i mogu se čuti na velikim razdaljinama. Ovaj instrument su izmislili čobani kako bi sebi prekratili vreme i zabavili se čuvajući stada ovaca ili koza. Gajde su u naše krajeve stigle iz Slavonije gde su se i danas zadržale. Prvo su se počele svirati u Banatu a ubrzo zatim i po celoj Vojvodini.

Gajde su jedan od najrasprostranjenijih instrumenata i mnogi evropski i svetski narodi imaju u svojoj tradiciji neki instrument koji nazivaju gajda ili gajde. Ono što začuduje jeste da je i naziv ovog instrumenta gotovo svugde isti ili vrlo sličan, što upućuje na zajedničko izvorište ali i na starost ovakvog tipa instrumenta. Princip sviranja i osnovni delovi svugde su isti. Sve vrste gajdi i instrumenti koji se slično nazivaju sastoje se od neke vrsti mešine koja služi kao spremište vazduha, od prebiraljke ili „gajdunice" na kojoj se svira i od „trubnja" (na nekim gajdama su dva ili tri, kao npr. na škotskim) koji daje jednoličan, osnovni ili „ležeći" ton. Vazduh se prvo uduvava u meh (ustima ili dodatnim mehom) a zatim se iz meha potiskuje u prebiraljku i trubanj. Ako gajde imaju i dodatni meh, onda se uz sviranje može i pevati. Slavonske gajde koje su donesene na naše prostore imaju dvostruku, trostruku pa i četverostruku gajdunicu, što u mnogome obogaćuje sazvučje instrumenta (prateći ton). Zahvaljujući ovoj karakteristici slavonske gajde su sačuvane uglavnom kao solistički duvački instrument. Kod pravih majstora na takvim gajdama može da se čuje dva, tri, četiri pa čak i pet tonova u isto vreme, pa se ponekad čini da sviraju dva ili više instrumenta. Za izradu gajdi i dan danas se koriste prirodne sirovine, jer se samo tako može dobiti jedinstveni zvuk. Za meh se uglavnom upotrebljava štavljena jareća koža ili ovčija koža. Drveni se delovi izrađuju od različitih vrsta drveta, najčešće od javora, šipka i oraha, a ponekad čak i od ruže, međutim stari majstori kažu da je najbolje šljivovo drvo. Oni se često rezbare ili se u njih umeće kovani plemeniti metal (bakar i njegove legure) ili kositra pa neke od gajdi deluju kao prava remek dela. Za izradu piska koristi se trska ili vrba a neophodna sirovina u izradi instrumenta je i pčelinji vosak koji služi za štimovanje i i bez kojega gajde ne mogu zasvirati. Gajde mogu biti dvoglasne (istočni tip) ili troglasne (slavonski tip). Najčešće se izrađuju u E ili F tonalitetu, retko u D tonalitetu. Tonovi koji se mogu odsvirati na gajdama E tonaliteta su: duboki ležeći ton E (bordun), osnovni ton E i kvarta H (desna strana gajdunice), i tonovi E, Fis, Gis, A, H, Cis (leva strana gajdunice).

Nekada su se gajde svirale na svim vrstama veselja, za vreme praznika, u svadbama koje su znale trajati i po nekoliko dana, pa je gajdaš morao biti jako izdržljiv, za vreme žetve... Gajdaši su tada bili visoko cenjeni i nadaleko poznati muzičari i nije se moglo zamisliti veselje bez njih.

A.K

REPORTAŽA

GAJDAŠKA MUZIKA, BUNJEVAČKE NARODNE IGRE I PISME, OBILUŽILE KRAJ VII FESTIVALA NARODNOG STVARALAŠTVA

NEK SE ZNADE DA BUNJEVAC ŽIVI

Poslidnje priredbe Festivala bunjevačkog narodnog stvaralaštva već godinama se posvićuju muziki. Ove godine smo vidili, jel bolje kasti čuli, gajdaše koje smo skoro zaboravili. Na velikom koncertu pisama i igara, izabrana je najlipša ženska narodna nošnja, najbolji igrač i najbolja igračica. Zafaljujući gajdašima, igračima i pivačima iz Hrvatske i Madžarske, festival je dobio međunarodni karakter.

BUNJEVAČKE novine

Muzika, i to ona narodna, stalno je na programu Festivala. Često se radi o već zaboravljenim pismama, igrama jal instrumentima. Tako smo prije dvi godine mogli čut groktalice, stare epske bunjevačke pisme koje pivaju žene. Ove godine su na red došle gajde koje su se skoro skroz zaboravile, narodni instrument cile Panonske nizije, pa i Bunjevaca. Ivica Kuntić, organizator ove večeri, uspio je skupit deset gajdaša iz Vojvodine, Madžarske i Hrvatske, koji su pokazali svoje znanje. Bilo je tu veliki majstora i početnika, al to sad nije važno. Važno je da su Subatičani imali priliku da čuju ovaj instrument na svojim sokacima, na glavnom varoškom trgu, al i u Velikoj vićnici Gradske kuće.

Kako smo već kazli, nije bilo važno ko kako svira, al su se po svom majstorstvu izdvojili stari majstor i učitelj gajdaša Maksim Mudrinić iz Sivca, jedina žena gajdaš Anita Tomković iz Osika, Hrvatska, Andor Veg iz Madžarske, Radivoje Ristić iz Srbobrana i Branislav Zarić i njegove „bećaruše" iz Kikinde. Jedino što je falilo ovoj lipoj priredbi je - makar jedan gajdaš iz Subatice. No, ima vrimena. Subatičani su vidili i čuli kako se lipo mož svirat na gajdama, majstor Maksim Mudrinić je spreman da pomogne, pa valjda će se nać i koji naš momak da se oproba.

Kako je to već godinama, kraj je najlipši. Na folklornoj večeri se skupi velik broj kulturno-umetnički društava koji to veče igraju samo bunjevačke igre. Svi igrači u narodnim nošnjama su se prvo prošetali do spomenika velečasnom Blašku Rajiću di su položili vinac, a posli su na trgu u centru Subatice zajedno odigrali Veliko kolo. Više od 150 momaka i divojaka obučeni u bunjevačke nošnje i ove godine je zadivilo slučajne šetače koji su postali virni gledaoci.

Sam koncert je bio više nego lipo dočekan od pripune sale Doma vojske Srbije i Crne Gore. Svoje znanje u igranju bunjevački igara pokazalo je sedam društava iz Vojvodine i Madžarske, a obaška drag gost je bila Anita Balažić, curica iz Kaćmara koja je zdravo lipo svirala na tamburici i pivala bunjevačke pisme.

Na samom kraju prilipog koncerta, stručni žiri u kom su bili mr Milka Mikuška, etnolog, Natalija Marković, koreograf i umetnički rukovodilac KUD „Mladost" i Marko Marjanušić, kadgodašnji igrač i koreograf, odabro je najlipšu narodnu nošnju i najbolju igračicu i igrača.

Bili šling kojeg je nosila Tanja Mačković iz KUD „Bunjevka" je, po mišljenju žirija, zaslužio najveće ocene. Drugo misto je pripalo Katici Tomo iz Vancage (Baja), a treće Milici Jukić iz GKUD „Sombor".

Najbolje igrače ima Gradsko kulturno-umetničko društvo „Sombor". Gabrijeli Miler i Miroslavu Kuniću su pripale prve nagrade. Za njima su Marijana Kuntić i Velibor Mačković iz KUD „Bunjevka", dok su treći Alinka Rašković i Antun Fratrić iz GKUD „Sombor". ■

J. Poljaković

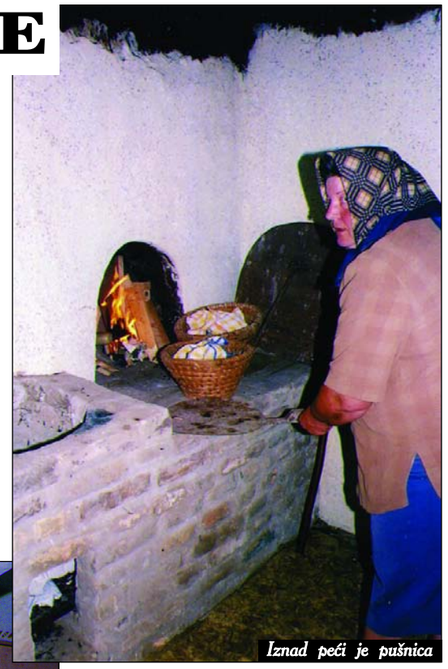

I SALAŠI JOŠ ŽIVE

Dvorište mali muzej

Iznad peći je pušnica

Pogled na prozore

U pridnjoj sobi je zimi vruće

Nedaleko od Žednika, a blizo Beogradskog puta, nalazi se salaš Gabrijele Prćić i njezine sestre Ruže Pejić. Salaš je davno «proslavio» stoti rodjendan jel kažu da je najstariji u okolini.

Prija dvi godine Ruža je sa čovikom Zvonkom malo dotirala salaš da lipče izgleda.

Aktiv žena iz Subotice, čiji je pridsidnik Nada Kozarić, 26. avgusta je organizovao lipo poslipodne, druženje uz kuvane kuruze i dobru muziku. Igralo se kolo na velikoj ledini, a salaš sigurno panti taka prela i kola di su se okupljali mladi.

Radoznalo zavirujemo unutri da vidimo šta ima i bome ima i za slikanje i za pisanje. A da ovo sve bude napisano i slikano, pomogli su Ruža Pejić, Katica Vidaković, Gabrijela Prćić, Marga Šarčević, Zvonko Pejić i Katica Morganić.

Sridnja i pridnja soba

U sridnjoj sobi kuće na salašu nalazilo se ložište za peć, a bijo je tu i otvoren odžak za pušenje divenice i šunaka. Kad se vatra dobro razgorila, žerava se razgrnila i ako se bacilo brašno koje je počelo da gori, kruv se još nije mogo mećat u peć. Kada je mogo kruv se metio na lopatu i spuštio u peć. U peći se kuvala i sarma koja se mećala na sadžak, grnjačom se skupila žar ispod sadžaka i tu se onda krčko i gra sa godžom (kosti) od šunke. Ložilo se ogrizinama.

U pridnjoj sobi je bilo fino vruće, obično se posidalo na banak oko peći. Poneko je i u svojoj avliji imo peć zbog litnje vrućine. Dva mala pendžera u pridnjoj sobi najviše kazuju kako lipo može bit na ovom dotiranom salašu.

Naćve za prosijavanje brašna

Preslica je obično bila u sridnjoj sobi, otaleg se ložilo u peć i grijala se pridnja soba. Zimi bi preslicu odneli u tu vruću pridnju sobu. Preslica je sva od drveta. Ovoj koju oni mećala krevetnina, peškiri, pregače...

Dolaf se nalazijo obično u pridnjoj sobi izmed dva pendžera i izmed dva kreveta.

Dolaf je obično bijo pokriven šlingom, tamo je bijo i lampaš, sveta knjiga, očenaši,

Dolaf u pridnjoj sobi

Preslica

Davno je prošlo vrime kada se preslica koristila i sad je vrlo ritko mož digod nać makar i za slikanje. Kata Vidaković (66), rođena na ovom salašu, kaže da je ovo jedan od najstariji salaša u tom kraju. Sića se da joj je majka prila vunu, a dica su od malih noga učila štrikat čorape.

Jedan dan na salašu

poseduju fale dilovi i ne bi mogla radit.

Skoro svaka kuća je imala preslicu jer je bilo puno ovaca. Polagano je nagriza zub vrimena, ali je dobro poslužila za slikanje.

Dolaf

Dolaf je bijo vrlo važan dio nameštaja u kućama i salašima. Ruvo koje se smotavalo posli roljanja, slagalo se u dolaf koji je imo tri il četiri fijoke. U najdoljnju se mećala obuća i to ona svečanija, koje baš nije bilo zdravo puno. U ostale se a na njega su ponekad slagali i tanjire.

Naćve

Naćve su bile obavezne na svakom salašu, pa i u kući. U njih se prosijalo brašno i metijo kvas. Kvas je u stvari bijo od poslidnjeg pečenog kruva, odnosno od tista koje se osušilo. S tim se zakuvavo kruv. Kad se tisto krenilo, mećalo se u salvetu, pa u krušnu kotaricu. Posli se mećalo na lopatu, pa u peć da se peče.

Posli pečenja, kruv se obavezno umivo, bili su to samuni. Kruv se peko jedared nediljno. Lepanja koja se pekla zajedno s kruvom, bila je prava poslastica. ■

Marija Horvat

SA DR ZOLTANOM ŠAGIJEM, NEUROPSIHIJATROM
GUBI LI ZDRAV RAZUM TRKU SA „LUDIM" VREMENOM?

PUCANJE PO EGZISTENCIJALNIM ŠAVOVIMA

Dnevno kroz ambulantu neuropsihijatrije subotičke Opšte bolnice prođe oko 80 pacijenata što ukazuje da do 25 odsto populacije boluje od neurotičnih smetnji. Recept za zdrav razum nije bekstvo na salaš jer ni tamo nema spasa od problema i stresa već je on, prema rečima dr Šagija, u održavanju psihičke kondicije i sposobnosti da se proceni kolika količina stresa odgovara strukturi svake ličnosti.

Kroz ambulantu neuropsihijatrije subotičke Opšte bolnice, dnevno, prođe oko 80 pacijenata, što znači da oko 20 do 25 odsto populacije boluje od neurotičnih smetnji, neuroze od napetosti, anksioznosti, od depresivnih poremećaja, tako da je to značajan broj. Iako je „obolela" četvrtina stanovništva po tom procentu ne iskačemo iz svetskih okvira, jer je situacija slična i u drugim zemljama — ističe dr Zoltan Šagi, neuropsihijatar i šef dnevne bolnice.

Dominira neizvesnost

- Razlikujemo se možda po kliničkim slikama koje kod nas dominiraju. Kod nas ima dosta, takozvanih, reaktivnih stanja, što znači da do neurotičnih smetnji, depresije, napetosti i impulsivnih reagovanja dolazi usled određenih dešavanja u čovekovoj okolini, sredini u kojoj živi. To je malo učestaliji slučaj kod nas, naročito što se tiče impulsivnih reagovanja, kada na manji povod dolazi do jedne intenzivne reakcije. To znači da je kod tih ljudi došlo do snižavanja praga tolerancije i zato dolazi do tih reakcija. A, do njih dolazi, i to je možda glavno po čemu se razlikujemo od drugih zemalja, zbog postojanja svakodnevnih egzistencijalnih strahova. To je trenutno karakteristično kod nas, jer smo u jednom prelaznom periodu, periodu privatizacije. Gube se radna mesta bez izgleda za novi posao. Sve to utiče na pojavu tih strahova - da nema od čega da se živi, da se izdržava porodica, kao i druge egzistencijalne strepnje — naglašava dr Šagi.

Pacijent, prema njegovim rečima, može da oseti simptome tako što primeti da se njegova funkcionalnost, koju je ranije imao, svakodnevno smanjuje. Dolazi do pada kreativnosti, nemogućnosti obavljanja posla u meri u kojoj je ranije to činio i zadatke na poslu ne može da izvršava.

- Smanjivanjem te kreativnosti dolazi do osvešćivanja sa mnom se nešto dešava". Osim toga, evidentno je da ljudi poslednjih godina vode više računa o svom psihičkom zdravlju. Iskusimo mi to, jer sada nam dolaze pacijenti sa manjim problemima, što ranije nije bio slučaj. To je s jedne strane dobro, a sa druge strane za nas je to ipak opterećenje. U svakom slučaju, s aspekta pacijenata, to je dobro.To su znaci koje ljudi primećuju i reaguju na vreme — tvrdi dr Šagi.

Osetljivi ugroženiji

Vreme u kome živimo nesumnjivo je teško za većinu Subotičana. Neki popuste pod pritiskom svakodnevice i sve većih problema koje ona nosi, dok se drugi još uvek uspešno sa brigama hvataju u koštac. Postoji li, pita se verovatno, svaki psihički zdrav čovek, neki „recept" za očuvanje zdravog razuma u „ludom" vremenu.

-U kojoj meri će stresovi koje doživljavamo poslednjih godina uticati na nekoga zavisi od strukture njegove ličnosti, a to je ono što omogućava čoveku da ima određeni odbrambeni mehanizam sa kojim se služi. Ukoliko je ta struktura ličnosti osetljivija ona nepovoljno reaguje na stresove i dolazi do dekompenzacije tih odbrambenih mehanizama. Da bi se odbranili od toga treba početi baviti se sobom i voditi računa ne samo o fizičkoj već i o psihičkoj kondiciji. Jedan od modusa je da u tim situacijama čovek pokuša da dođe u kontakt sa svojim osećanjima. Neophodno je znači, znati prepoznati svoja osećanja, da li je to ljutnja, bes, ljubav, prihvatanje, odbacivanje, svejedno. Kada se znaju prepoznati osećanja lakše je doći do saznanja šta raditi i na koji način se osloboditi ako su oećanja negativna, loša i nepoželjna. To je ono što je osnovno. Dakle treba održavati psihičku kondiciju da bi čovek razumeo svoja osećanja, da bi mogao intelektom da ih kontroliše i usmerava u pravom pravcu.

GRUPNO DO OZDRAVLJENJA

Dnevna bolnica već nekoliko meseci uspešno funkcioniše. U njoj se sprovode grupne psihoterapije.

Pravimo grupe sa pacijentima koji imaju iste psihičke probleme sa depresijom, onda grupa sa paničnim poremećajima, napetošću, eventualno poremećajima ličnosti. Radimo i individualne terapije. Dnevnom bolnicom smo dobili mnogo jer istovremeno više ljudi može da bude pod tretmanom. Od onih koji su prošli grupne terapije imamo veoma povoljne povratne informacije. Kažu da bolje funkcionišu i da su u tom svakodnevnom funkcionisanju sada mnogo uspešniji — kaže dr Zoltan Šagi.

Od psihijatra i lekara koji se bave ovim poslom ne može se tražiti samo lek. Samo sa hemijom, odnosno medikamentima problem se neće rešiti — ističe dr Šagi.

Znati dozirati stres

Mir i spokoj koji okružuje salaše čini se zdrav za zdrav razum nasuprot urbanoj sredini, gradskoj vrevi i neminovnim svakodnevnim kontaktima sa mnoštvom ljudi i problema.

- Mislim da ako razmišljamo tako da je zdravije stanovati na salašu nego u gradu praktično razmišljamo o krajnostima. Sigurno da svaka ličnost zahteva određenu količinu spoljašnjih nadražaja, znači određenu količinu stresa u pozitivnom smislu, naravno. Ako je stresa puno to ubija čoveka kao i kada ga uopšte nema. Nema života bez stresa, jer život bez stresa je praktično smrt. Odgovarajuća količina stresa je podsticajna i vodi u pravcu kreativnosti. Mislim da s tog aspekta ni salaš kao ni veliki gradovi nisu najbolje rešenje. Prvenstveno je korisno to da čovek ima sposobnost da proceni kolika količina stresa mu je potrebna. Recimo, ljudi na selu lepo i mirno žive i dolazi period kada im to nije dovoljno, žele nešto više, da ubiju dosadu, žele da stvaraju nešto više. Onda napuštaju to mesto i biraju drugo na kome mogu da nađu količinu stresa koju zahteva njihova struktura ličnosti. Bitno je da svaki čovek, svaki pojedinac pokuša da odredi sa kolikom količinom stresa može da živi "po svojoj meri". Ima i nesretnih ljudi i na salašu kao i sretnih ljudi u gradu. Tako da mesto na kome čovek živi nije presudno za očuvanje psihičkog zdravlja. Činjenica je da je mesto na kome se najveći broj ljudi dobro oseća negde između salaša i grada. I nikada nije kasno da čovek radi na svojoj psihi kako bi održao kondiciju i bio u stanju da proceni koliko stresa mu je dovoljno za miran i spokojan život. Kada to nauči znaće gde treba da živi i koje okruženje mu najviše odgovara — savetovao je dr Šagi. ■

T. D.

HUMANOST BEZ GRANICA

KAD VRIJE BUNJEVAČKA KRV

Ako se sve sabere Marija je kao dobrovoljni davalac dala oko 27 litara krvi za svog života

Ako nam u životu ide sve dobro i onako kako zamislimo, to je zdravo lipo. Al´ kad dode nevolja, kogod se razboli pa triba operacija, potribna je krv jer operacija ne ide brez krvi. Doktori pozovu transfuziju i traže krv, koju nažalost nijedan lik ne može zaminit. Oni imadu krvi u rezervi jel postoje dobrovoljni davaoci krvi.

Marija Gabrić (60), penzionerka, 78 puti je dosad dala krv, obično za nepoznate. Kako kaže: „Bitno je pomoći a nije važno kome, nek se ukućani raduju da baćo jedared s´ posla, pripovida kasnije, i dono veliku škatulju. Dica ga pitaju šta je unutri, on kaže jabuke. Kad su ušli da večeraju, vide velik doboz koji svira i divani. Bilo njim je čudno otkud toliko ljudi na tako malom mistu.

Radni vek je odradila u DES-u. Voli svoje bunjevačko poreklo. Čuva bile šlingane košulje i escajg star više od 100 godina. Marija živi na Radijalcu sa čovikom Jovom, ima ćer Jasminku. Ovaj divan je zabilužen u Sokobanji uz šum reke Moravice u jednom restoranu. Marija je pripovidala, pila

njim se bolesnik vratijo".

Marija je rođena u Subotici, ditinjstvo je provela u šestočlanoj porodici u Šandoru. Ima ona još tri brata i sva trojica daju krv. Sića se kasnije nestašluka ditinjeg sa šandorske bare, liti su se brčkala dica u njoj, a zimi kociljali na ledu. Bilo je i propadanja. Nije bilo klizaljki, nego se na cipele vezala leca s´ drotom obmotanim oko obuće. Ditinjstvo je bilo onda teško, ali sad kad pogleda unatrag bilo je srićno. Došo kafu i uživala u lipoti šume i vode. Naša sagovornica se ovde našla jer je Crveni krst Subotice i Novog Sada, transfuzija Novi Sad (Evropska agencija za rekonstrukciju službe za transfuziju krvi), slao dobrovoljne davaoce krvi na odmor u prirodu. Slao je žene koje su dale krv 50 i više puta i muškarce sa 100 i više davanja. Uvik za sve postoji prvi put i pitali smo je kad je ona postala davalac krvi. Dakle, to je bilo daleke 1963. godine kad je bijo zemljotres u Skoplju, a ona je išla u medicinsku škulu. Ako se sve sabere Marija je dala oko 27 litara krvi, znači svoju krv je nikoliko puta prominila. Gospoja Gabrić je vrlo društvena, voli da peca, a nedavno je u Jelendolu osvojila pojedinačno treće misto. Voli ona i pikado da baca, pa i kuglju. Ovaj mali odmor joj je baš prijo. Sokobanja je lipa sa okolinom, Marija je iskoristila svaki dan. Deset i više kilometara prišla je pišice. ■

Marija Horvat

Dvared dala krv, al´ spasa nije bilo

Marija je jednog miseca dvared dala krv za jednu porodilju, ali tužan je bijo kraj. Mama nije preživila, a beba jeste.

Ko zna koliko ljudi Marija susrije u varoši, a da ne zna da njezina krv prolazi kroz vene ti nepoznati prolaznika.

KOMUNALNE SLIKE I (NE)PRILIKE

TAVANKUTSKI PESAK GRADI SUBOTICU

Zbog sve veće eksploatacije peska u okolini naselja, Tavankućani u šali kažu: „U Tavankutu se vadi, a Suboticu gradi!" Stanovnici naselja, izuzev pojedinaca koji prodaju parcele, nemaju ništa od posla sa peskom, osim uznemiravanja teškim vozilima i razorenih puteva.

Piše: Miodrag Radojčin

Tavankut je, naročito ove građevinske sezone, nalik na veliko gradilište na kojem se ne gradi ništa, ali zato naseljem tutnje i špartaju kamioni nosivosti od 35 do 50 tona, natovareni peskom koji se nemilice vadi na obližnjim parcelama. Oni snalažljivi da obrnu dinar, priča se, našli su svoj interes tako što su kupovali motiku peska za 50, a građevinskim i drugim firmama je prodavali za 3000 evra. Naravno, najviše ispaštaju Tavankućani, kojima ostaju «krateri» za uspomenu, a u međuvremenu, dok posao oko izvlačenja ovog (jeftinog) prirodnog bogatstva traje, stanovnici ovog sela nemaju mira ni danju ni noću, ni svecom ni petkom što bi se reklo, a naročito nedeljom popodne. Teški kamioni non-stop bruje i usput uništavaju ionako slabe lokalne puteve, čija nosivost je po deset i više puta manja od težine natovarenih šlepera.

O tome šta se događa u Tavankutu čuli smo nešto više na sednici Skupštine mesne zajednice, održanoj 18. septembra u večernjim časovima, dok su se prve prave jesenje kiše spuštale na njive.

- Taj problem oko odnošenja peska iz Tavankuta, nelegalnog ili legalnog, kako god hoćete, imamo već od početka našeg mandata — rekao je Slavko Benčik, predsednik Skupštine mesne zajednice. — O tome smo pismeno obavestili predsednika opštine Gezu Kučeru i načelnika Okruga Zorana Prćića, inspekcijske službe i druge nadležne. Poljoprivredni inspektor Dušan Borojević u nekoliko navrata je dolazio i tražio našu saradnju u rešavanju problema, mada mislim da je problem kod njih, zato što je izdavanje potrebnih dozvola za odnošenje peska, odnosno za privođenje nameni zapuštenog zemljišta u nadležnosti inspekcije i opštinskih službi.

Po mišljenju Slavka Benčika, nema dovoljno kontrole od strane inspekcije za šta se izdaju potvrde, na osnovu izvoda iz zemljišnih knjiga, o «privođenju zemljišta nameni». Pesak iz Tavankuta odnose privatno preduzeće «Dubrava» iz Bajmoka, subotički «Komgrad» i kompanija «Voj-put» sa firmama koje oni angažuju za taj posao, odnosno prevoznicima. «Dubrava» obično nosi kamionima manje tonaže, a velike šlepere angažuju «Komgrad» i «Voj-put».

- Tražimo da se iznađe bilo kakvo rešenje oko zabrane iznošenja peska i saniranja oštećenih puteva — kaže Mirko Godar, predsednik Saveta. — Uništavaju se asfaltni kolovozi, uništavaju se i zemljani putevi. Kada radnici napuste iskop peska, tamo se posle ljudi muče da prođu i sa običnim špediterom ili traktorskim prikolicama.

Jedan od razloga što tridesetotonci nesmetano mogu da prolaze seoskim putevima čija je nosivost tri do pet ili sedam tona najviše, jeste i taj što nema saobraćajnih znakova na osnovu kojih bi vozači bili obavešteni da ne mogu drumove da koriste na taj način. Samim tim isključena je i mogućnost intervencije saobraćajne policije. To će se, sudeći po onome što se čulo na sednici Skupštine mesne zajednice u Tavankutu, uskoro promeniti, jer im je Pokrajinski fond odobrio za ovu godinu 50.000 dinara za obnovu signalizacije. Deo tih sredstava u međuvremenu je već i stigao na račun mesne zajednice.

- Dobili smo novac za postavljanje tabli, naziva ulica, mesta i određenih znakova u selu, a četiri saobraćajna znaka za ograničenje osovinskog opterećenja je prvi korak o kojem smo se dogovorili sa inspektorom za poljoprivredu. Nakon toga možemo tražiti da policija na licu mesta zaustavi te kamione - rekao je Mirko Godar. — To je takođe uslov da inspekcija sa svoje strane može da preduzme mere kako bi se ovo pitanje rešilo.

Predsednik Skupštine Slavko Benčik tvrdi da su već ranije u dva navrata stavljani novi saobraćajni znaci, ali ih je neko uvek odnosio. Ne postoji čak ni tabla sa nazivom naselja, Gornji i Donji Tavankut. Imajući u vidu da se na raskrsnici u Gornjem Tavankutu, gde se ukrštaju tri puta, dogodilo već nekoliko saobraćajnih nezgoda, jer nema znaka «stop», niti znakova prvenstva, članovi rukovodstva mesne zajednice saglasili su se da se dobijena sredstva iskoriste kako bi se tu postavili saobraćajni znaci, dok je označavanje naziva mesta i slično u nadležnosti opštine.

Što se tiče odnošenja peska, ima mišljenja da će postavljanje znakova koji zabranjuju kretanje teških kamiona prekomerne nosivosti malo uticati da se ovakva praksa spreči.

- Mi znamo da su takvi znaci već postojali, ali ih uvek neke jače «face» skinu, i njima nikakvi inspektori ne mogu stati na put - rekao je Branko Horvat na sednici Skupštine. -Mogu «sirotoj» mesnoj zajednici da zabrane radove, kao što su nedavno zabranili izgradnju trotoara u Gornjem Tavankutu jer nije sređena dokumentacija, a tim «facama» niko ništa ne može, jer su u pitanju malo veći «igrači»! Bojim se da će se to i ovog puta dogoditi i da ništa nećemo uraditi - smatra Horvat.

Tavankućani sa ogorčenjem napominju da se gotovo sve veće zgrade i objekti, kako u Subotici tako i u Bajmoku, grade njihovim peskom. Jedini objekat koji će se graditi u ovom naselju, da apsurd bude veći, biće mrtvačnica u Gornjem Tavankutu. O tome je istoga dana (18. septembra) Skupština mesne zajednice donela odluku, kako bi se rešio problem sahranjivanja i ukop mogao obaviti dostojanstveno. Osim tavankutskog peska, za ovaj objekat biće iskorišćena preostala sredstva od (za sada) obustavljene izgradnje trotoara. Ova sredstva su dodeljena Tavankutu iz opštinskog budžeta za ovu godinu, u visini od 600.000 dinara. Sredstva su bila namenjena za realizaciju komunalnih programa za koje se građani opredele.

Da li će osim ovoga Tavankućani videti još neku korist od majdana peska, teško je reći. ■

Priprema: Dragan Tovarišić

HOROSKOP ZA OKTOBAR MISEC

OVAN: Prošlog miseca ste ušli u povoljan finansijski period, šta bi tribo da se nastavi i u ovom, premda vam novac ne bi tribo bit osnovni pokretač vaši aktivnosti. Radite ono šta volite. U ljubavi biste tribali pokazat svoje emocije i više pružat partneru, kako bi i vi od njega mogli očekivat više.

BIK: Ako vam dosadašnji dio godine nije bijo naklonjen po pitanju otpočinjanja novi poslovni podufata, u preostala tri miseca, računajuć i oktobar, možte krenit u pripremu za realizaciju ti planova tokom slideće godine. Na ljubavnom planu ulazite u tušta povoljniji period, jel ćete znat šta tražite od ljubavi.

BLIZANCI: Ovaj misec mož vam donit dobru finansijsku situaciju, posebno ukoliko sfatite da morate sami rišit nike probleme a ne samo očekivat pomoć i savite drugi osoba. Ukoliko još niste vinčani, a mislite da biste tribali, ovo je pravi misec da s tim i započnete, jel sve šta učinite u ovom periodu mož bit trajno i dugovično.

RAK: Na poslovnom planu ne bi tribalo ništa spektakularno da se dešava, al će vam bit cigurno lakše neg u prvoj polovini godine. Još uvik morate učit kako radit s drugima, jel ste vi veliki individualista, a zadaci nalažu saradnju. Ovog miseca mož se desit da sretnete osobu vašeg života, al ne smite težit potčinjavanju nje sebi.

LAV: Vaše velike sposobnosti mogu doć do izražaja, pa postoji mogućnost da se drugi zainteresuju da vas angažuju, no to bi moglo bit samo trenutno, jel za prominu posla povoljnija je slideća godina. Ne tribate potiskivat svoje emocije prema voljenoj osobi, jel će se u suprotnom pogoršat vaša zdravstvena situacija.

DIVICA: Period ulaganja maksimalni napora na poslovnom planu i rišavanja ozbiljni problema se nastavlja, al postoji i mogućnost da uspite u tome. Možte rišit i pitanje nekretnina i krova nad glavom, al samo svojim trudom. Osićanja vam nisu na prvom mistu, pa ne možte ni očekivat ništa značajno.

VAGA: Do kraja ovog miseca u vašem znaku je veliki dobrotvor Jupiter, pa ako niste do sada iskoristili njegove pozitivne uticaje sad je krajnje vrime da to učinite i napravite dobru bazu za početak naredne godine. Više volite da vrime provedete uz neko društvo nego da se posvetite voljenoj osobi, jel vam je naglašena potriba za slobodom.

ŠKORPIJA: Od vas se na poslu očekiva krajnja ozbiljnost i odgovornost, pa ako se još uvik nonšalantno odnosite prema svojim obavezama nemojte se čudit ako vam niko prebaci. Na novac tribate čekat slideći misec. U ljubavi morate iskazat svoju iskrenu ljubav prema partneru, kako ne bi došli do okončanja veze.

STRIJELAC: U početku ovog miseca možte ositit blagi pad i nedostatak volje za poslovnim aktivnostima, al kako ste božije dite, na dalju aktivnost će vas podstać neočekivani i srićan priliv novca. U ljubavi ste depresivni i melankolični i imate osićaj da ste nevoljeni, al to je samo vaš osićaj. Stvarnost je daleko lipča.

JARAC: Premda za vas nije karakteristično da ulazite u neprovirene i rizične poslove šta donose brzu i laku zaradu, mož se desit da vam se ukaže prilika za tim, al rezultat ćete vidit tek u decembru misecu. Imate pojačanu zaštitu Neba od kog bi tribalo da dobijete priliku da nadoknadite sve propušteno na emotivnom planu.

VODOLIJA: Ako se bavite privatnim biznisom, oktobar misec mož bit povoljan, premda bi mogle iskrsnit dodatne obaveze, al i sporovi na koje ste već bili zaboravili u poslidnje vrime. Do kraja novembra ćete ih ipak okončat. Od ovog miseca ulazite u bolji period u kom ćete moć značajnije uticat na sve pa i na svoj ljubavni i bračni život, ako ste u braku.

RIBE: Ako još uvik niste dočekali promine na poslovnom planu, ovog miseca budite pripravni na nji. Ni finansijska situacija ne bi tribala bit loša, posebno ukoliko se sami izborite sa problemima. Manje trzavice na polju ljubavi su prolaznog karaktera i mogu vam pomoć da tušta učvrstite vezu.

DOKTRINE

* Nemoš više ni brke omastit. Skupa slanina.

* Ne moramo ić u Troju da vidimo konja. Imamo mi svoje trojanske konje.

* Da bi prali pare morali su prvo da nam isperu mozgove.

* Nisam glaso za njeg: namiriso sam smrad.

* Bolje da smo ostali pod Turcima, bar bi imali dobru kafu.

* Pridlog za prominu državnog grba: namisto dvoglavog orla triba metit majmuna.

* E U materinu!

* Da je politika kurva govori i činjenica da je ona dostupna samo onim iznad 18 godina.

* Bio mi je sumnjiv od prvog delikta.

* Živiće ovaj narod: uvezli su nove kontejnere.

* Uzo je najveće parče: čitav komad.

* Ruže nam više ne cvitaju otkako nam tikve zauzoše zemlju.

* Kad gledam vinčanja ne znam da li bi se prije smijo još jednoj budali, el bi plako nad njegovom sudbinom.

* Nekad je lako bilo biti kršćanin. Bilo je samo deset zapovisti.

* Odnio Hag šalu.

HITOVI

Njegove su vizije
dio Panonske nizije.

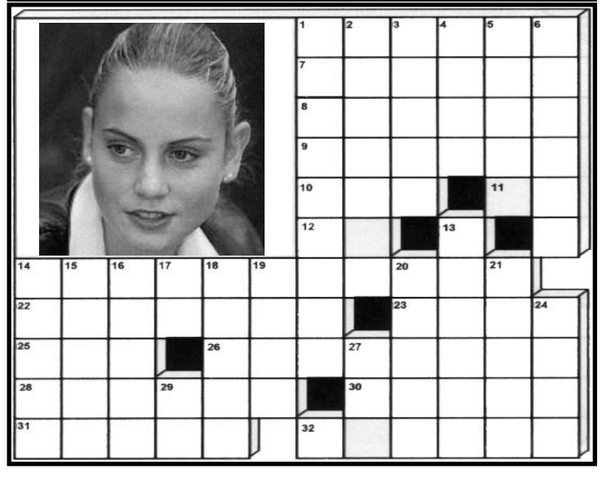
* * *

Badava se prolivo znoj
za AVNOJ.

* * *

Danas svaka šuša
politički kruv kuša.

UKRŠTENICA

VODORAVNO: 1. Krajnje tačke zamišljene zemljine osovine; 7. Moralista; 8. Ići trkom; 9. Marka cigareta; 10. Pokazna zamenica, to; 11. Odrična reč; 12. Upišite: VN; 14. Naša teniserka sa slike; 22. Pustinja u Čileu; 23. Završna reč molitve; 25. Ime rok-pevača Džegera; 26. Avioni za gašenje požara; 28. Nemoral; 30. Naš atletičar, Dragan; 31. Veće književno delo; 32. Naglasiti, istaknuti;

USPRAVNO: 1. Jedan hrišćanski praznik; 2. Toksično; 3. Personalno; 4. U jednom trenu; 5. Uložak od vate; 6. Staroslovensko muško ime; 13. Neman iz grčke mitologije; 14. Vrsta životinje koja živi u jami; 15. Prefiks sa značenjem korena reči; 16. Pohotan; 17. Inicijali pisca Kumičića; 18. Nameran; 19. Nosač; 20. Pripadnik jedne omladinske selekcije; 21. Naš fudbaler, Dragan; 24. Niknuti; 27. Zatvor, arest; 29. Hemijska oznaka za radijum.

REŠENJE IZ PROŠLOG BROJA:

VODORAVNO: skitnja, natron, Tin, t, Ras, ne, oročen, minima, neobičan, ri, ANDŽELINA DŽOLI, riali, e, ukos, t, centralist, aligatori, ta.

Pripremila: Snježana Luetić Vuijć

ŠTA DA OBUČEM?

Odlučno otvorite orman, riznicu promašenih investicija, pobacajte ono što nikada nećete obući, nađite već jednom svoj stil odevanja, a onda napred!

Orman je ogledalo prirode jedne žene. Nije samo reč o tome da li je odeća u njemu besprekorno sređena, nego i šta sadrži i kako se taj sadržaj obnavlja, stihijski ili promišljeno.

Razmislite o tome ovih dana kada ga nezadovoljno otvarate i žalosno konstatujete kako biste ga najradije ispraznili do dna i počeli da ga punite ispočetka. Tipično ženska reakcija, zahvaćena panikom i onom čuvenom rečenicom „Nemam šta da obučem!"

Većina žena ima taj napad histerije za modnim novitetima, retke su one pribrane i racionalne koje znaju šta im je potrebno. Neka mi ne zamere moje drage dame, ali žene su zaista nezajažljive, na radost modnih kuća, u toj svojoj neracionalnoj potrebi da kupuju što više, često i ono što im ne treba a mnogo puta i ono što im uopšte ne pristaje.

Ova žalosna priča o ženskoj naravi ostavlja za sobom promašene investicije koje se talože po ormanima i fiokama, stvarajući privid blagostanja, usred pustoši.

Drage moje, oduprite se tom besmislu, osetićete olakšanje!

Odlučno otvorite tu riznicu odloženih stvari koja samo mami moljce, pobacajte sve što nikada više nećete obući . Zar zaista mislite da ćete nekada obući tu kariranu suknju, koju ste zadnji put nosili pre 5 godina? Ne odgovara vam više? Ne možete da uđete u nju? Baš vam se i ne sviđa! Ali, možda jednom, nekada... Stanite!

Sednite i razmislite. Koji vam je stil odevanja najbliži, da li vam je baš toliko stalo da budete moderni po bilo koju cenu — a znate i sami da nekakav iskristalisani modni trend više i ne postoji.

Odevajte se onako kako želite, nemojte da nosite ono što vam nude modni žurnali i izlozi u gradu koji nemaju mnogo veze sa važećim svetskim modnim tokovima.

Za početak - odredite kako želite da izgledate, dobro razmislite koji vam je stil odevanja najbliži i u kojoj se to odeći osećate najprijatnije. Počnite da stvarate svoju ciljnu grupu odeće, onu koju ćete rado nositi i s vremena na vreme je dopunjavati.

Koje boje volite? Odredite osnovne boje vaše garderobe i onda će vam biti lako da krenete u kupovinu. I ono što je najvažnije, nije bitno da imate puno neupotrebljive garderobe, možete da imate samo nekoliko odevnih predmeta, ali uz par dobrih detalja, uvek da izgledate besprekorno i dobro obučeni.

Drage moje, kada krenete u kupovinu, a sada je vreme, stigla je jesen, kada će mnoge od vas izgovoriti opet onu čuvenu rečenicu, stvarno nemam šta da obučem, prisetite se, koji tip odevanja,barem ove jeseni, želite. Racionalizujte svoju potrebu za takozvanim modnim novitetima. Izaberite dva-tri nova komada odeće, ma šta to bilo, a znate da bez toga ne možete, i predite na neke važnije stvari u životu!

Zar ima nešto važnije od kupovine ONIH najnovijih modela čizmica, koje božanstveno izgledaju? A jakna uz njih? Naravno trebaće i nove pantalone, rolka, obavezno nova tašna... I tako u nedogled.

Ali da predemo ne neke važnije stvari u životu. A ima ih! Ukoliko manje potrošite na modne krpice ostaće vam više za izlaske, kupovinu knjiga, časove stranog jezika, i sva vaša druga interesovanja.

Uostalom, nije sve u spoljnjem izgledu, nešto je i u glavi. Mislite i o tome. ■

ČUDESNO MLEKO

Snežnobeli koktel od minerala, vitamina i proteina ne samo da je ukusan, već i neguje, zateže i podmlađuje kožu. Uverite se i sami!

Da je mleko super zdravo, odavno se zna. Ipak, ono ima i mnoga druga iznenađujuća svojstva. Naučnici su utvrdili da mleko sadrži faktore rasta koji mogu da se upotrebe u kozmetici - kao što su npr. peptidi. Oni služe kao prethodnici stvaranju svežih kolagenih i elastičnih vlakana u vezivnim tkivima. Mlečna masnoća sadrži prirodnu kiselost koja je korisna zaštitnom sloju kože. Mlečne belančevine deluju umirujuće i zatežu suve delove kože, a mlečna kiselina obezbeđuje potrebnu hidrantnost, sadrži vitamine i minerale koji podstiču razmenu materiaja. Ukratko – mleko je korisno za kožu! Ne čudi što se mlečni sastojci sve više koriste u modernoj kozmetičkoj industriji. Mlečnu kolekciju imaju čuvene kozmetičke kuće kao što su Clinique, Lancaster....

Možda niste znali ali i sami možete napraviti delotvorne mlečne koktele za negu svoje kože. Ovo je najkraći put do zdrave kože!

Mleko za čišćenje

- 2 supene kašike mleka pomešati sa 2 supene kašike čaja od kamilice, vatom naneti na lice a zatim isprati.

Maska za masnu kožu

- Potrebna je 1 supena kašika sitnog sira, 1 kafena kašika meda, 1 kafena kašika soka od limuna i 1 kafena kašika mleka. Sve pomešati i naneti na čisto lice. Posle 10 minuta isprati.

Maska za oči

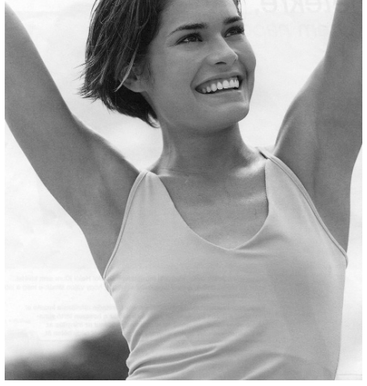
- Mlekom natopiti dve kuglice vate i staviti ih na zatvorene kapke. Držati oko 15 minuta. Efekat - hladno mleko otklanja otoke sa očiju i neguje osetljivu kožu.

Oblozi od mleka za osetljivu kožu

- Peškir natopiti mlakim mlekom i staviti na lice. Ostaviti da deluje 15 minuta.

Oblozi od mleka i peršuna

- Ovi oblozi pomažu u otklanjanju ispucanih kapilara. Preliti punu šaku peršuna sa 600 ml ključale vode, ostaviti da odstoji

15 minuta a zatim procediti. Ovaj iscedak pomešati sa mlekom u razmeri 1 prema 1, a zatim time natopiti peškir.

Intenzivna nega lica protiv crvenila i iritacije kože

- Uzeti cvetove kamilice i preliti ih sa 75 ml toplog mleka. Ostaviti 20 min. da odstoji. Zatim podgrejati i dodati 1 supenu kašiku zobenih pahuljica i 1 kafenu kašiku meda. Kada se ohladi naneti na lice i posle 10 minuta isprati.

Nega suve kože

- Umutiti slatku pavlaku sa 2 kapi bademovog ulja. Naneti na lice i ostaviti 15 min. da deluje, zatim isprati. Suva koža postaće meka.

Za super meku kožu

- Jednom dnevno operite kožu mlekom. Potom nanesite hidratantnu kre-

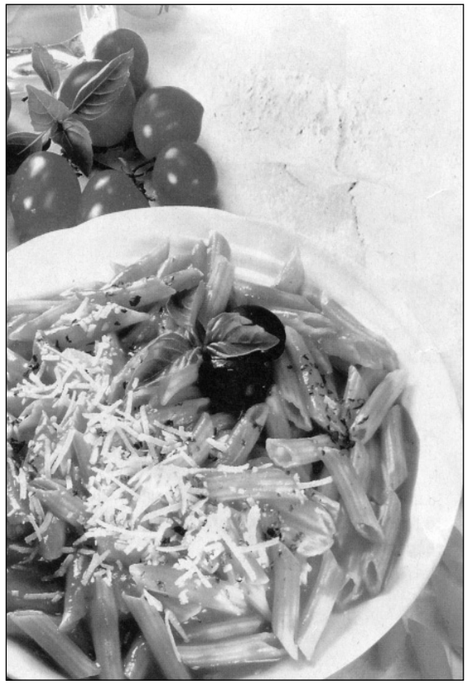
SVE O TESTENINAMA

Testenine se danas mogu kupiti sveže i sušene, i to u raznim oblicima. Kupovne sušene testenine prave se od brašna pomešanog sa vodom, katkad sa dodatkom jaja. Sveže testenine uglavnom sadrže jaja. Praktične su jer se brzo kuvaju, ali nisu uvek tako dobrog sastava i nemaju sposobnost upijanja kao neke vrste sušenih testenina. Dobra italijanska sušena testenina, sačinjena od 100% tvrde pšenice (semola di grano duro), često je vrhunskog kvaliteta.

Sušena testenina, čuvana na policama prodavnica u dobro zatvorenom omotu, ima vrlo dug rok trajanja - do dve godine. Sveža testenina se mora držati u frižideru i može se čuvati samo 2-3 dana.

Pored raznih oblika, testenine mogu imati i razne boje i ukuse. Najuobičajenija boja testenina je zelena, a dobija se od spanaća. Osim zelene, postoji i crvena testenina, dobijena od paradajz pirea, žuta - obojena šafranom, pa čak i crna testenina - koja se dobija od mastila lignji. Ove boje malo utiču na ukus, ali zato testenine obogaćenog ukusa sadrže sastojke poput začinskih biljaka, belog luka ili crnog bibera.

Kad je reč o kuvanju testenina, postoji zlatno pravilo: treba ih kuvati u puno slane vode. Za svakih 250 grama testa potrebno je 2 litra vode i dve kašike soli. Da biste proverili da li je testenina skuvana, otkinite komadić i zagrizite - trebalo bi da bude meka, ali istovremeno i žilava. Svežu kupljenu testeninu trebalo bi inače kuvati 2-4 minuta, punjenu testeninu - 7-10 minuta, a sušenu najčešće 8-12 minuta. Kada kuvate testeninu koju ćete upotrebiti za pripremu pečenih jela, poput lazanja - nemojte je do kraja skuvati, imajući na umu nastavak pripremanja u rerni. ■

Paprika punjena testeninom

SASTOJCI

- 300 grama špageta
- 4 paprike
- 6 paradajza
- 1 čen belog luka
- 50 grama maslina

NAČIN PRIPREME

Prodinstati sitno naseckan beli luk i paradajz na ulju. Skuvati špagete u slanoj vodi, proceditiih i umešati u sos od paradajza. Dodati i naseckane masline. Ispeći paprike, pa ih pažljivo oguliti i očistiti od semenki. Napuniti ih testeninom i privezati koncem. Paprike poredati u podmazan pleh i peći u rerni 20-tak minuta.

MALI KULINARSKI REČNIK

Al dente - dobro skuvana testenina, meka pod zubima

Blanširati - nakratko spustiti povrće ili voće u vrijuću vodu da bi se lakše skinula opna ili sačuvala boja

Bujon - procedena, začinjena i ukuvana supa od mesa, ribe, živine, povrća, začina i dr.

Flambirati - zapaliti; ono što želite da flambirate, poprskajte nekim alkoholom (najbolje konjakom) i zapalite neposredno pre služenja, tj. iznošenja na sto

Garnirati - ukrasiti; jestivi ukras, npr. kriščica limuna, prepolovljena maslina, list zelene salate ili čokoladne Ljuspice

Glazura - prelivanje, uglavnom kolača ili voća, polutečnom, gušćom masom - sirupom, rastopljenim želeom, umućenim belancima, rastopljenom čokoladom i sličnim - kako bi se dobio sjajan sloj na površini

Gratinirati - zapeći u rerni već skuvano ili poluskuvano jelo posuto najčešće mrvicama hleba - prezlama propršenim na puteru ili struganim sirom, umućenim jajima, mlekom ili i jednim i drugim

Gremolata - izmrvljena mešavina, sitno izmrvljen peršun i beli luk pomešani sa istruganom limunovom korom; ova mešavina se koristi za posipanje kotleta sa roštilja, piletinu, ribu ili oso buko

Izbistriti - odstraniti nečistoću iz mutne tečnosti, npr. iz supe skuvane od kostiju, mesa, povrća; najbolje je drvenom varjačom pokupiti penu sa vrha suda ili u supu koja vri dodati sirovo belance ili ljuspice jajeta i ostaviti ih 10-15 minuta dok ne pokupe nečistoću, a zatim sve proceditikroz cediljku

Karmelizirati - zagrejati šećer sve dok ne dobije svetlomrku boju i ne postane gust i polučvrst sirup (od 160-180 stepeni); tako se mogu karmelizirati crni luk i ostalo povrće sve dok ne omekša i ne dobije svetlomrku boju - karmelizuju se zapravo šećeri koje povrće sadrži

Kuvati na pari - potrebne su dve posude - preko donje posude, dopola napunjene vodom, postaviti drugu posudu i u nju poređati ono što hoćete da kuvate na pari; čvrsto poklopite gornju posudu kako bi se namirnice skuvale na pari koja se stvara u donjoj posudi

Marinirati - određeno vreme sačuvati meso, piletinu, ribu ili povrće potapanjem u marinadu - tečnost koja sadrži ulje, sirće, začine, kako bi hrana pre kuvanja dobila određeni ukus

Napraviti filete - ukloniti kosti iz komada mesa ili ribe i iseći meso na tanke šnicle; file je drugi naziv za isečenu pečenicu

Pasirati - propustiti meko skuvano ili sirovo povrće ili voće kroz presu kako bi se dobio pire, tj. kaša

Pirjaniti - dinstati; kuvati duže i polako, na masnoći i malo tečnosti, na umerenoj temperaturi, u poklopljenoj posudi

Pošírati - kuvati u tečnosti koja umereno vri na laganoj vatri (npr. jaja bez ljuske)

Pohovati - pržiti na masnoći tanje komade mesa, povrća ili voća koji su prethodno umočeni u pripremljenu masu za pohovanje; ova masa se sastoji od jaja umućenih s brašnom i mlekom ili od prezli izmešanih sa struganim sirom i sl.

Prokuvati - delimično skuvati, npr. pirinač ili čvrsto povrće, spuštanjem u vodu koja vri

Prstohvat - najmanja količina, mrvica, „navrh noža" nekog suvog sastojka koji može da stane između jagodica i kažiprsta

Zaprška - brašno propršeno na masnoći tako da ostane svetložuto; upotrebljava se za zgušnjavanje raznih jela i poboljšanje ukusa; u brašno se može dodati aleva paprika, u prahu ili tucana, ali se tada zaprška mora odmah izmaći sa

STRUČNA RIČ

KAKO SIJEMO ONAKO ŽANJEMO

Ove godine se može očekivati da će biti problem u sitvi. Vrlo velika količina vlage, zakorovljene parcele, kasni vegetacija kukuruza i šećerne ripe, onemogućit će optimalnu pripremu i sitvu strnjina.

Piše: dr Andrija Peić

Pridusiv

Strna žita zaktivaju rani pridusiv koji ostavlja zemljište u dobrom stanju, a to su uljana ripica, grašak, grahorica, krumpir i stočna krma, kulture koje se siju na malim površinama. U našim uslovima kao pridusiv se koriste soja, suncokret, krumpir i kukuruz. Sigurno je da će zbog vrimenskih prilika kasniti berba kukuruza i vađenje šećerne ripe, pa će se poljoprivrednici morati odlučiti da jedan dio svojih površina siju u monokulturi. Na tim parcelama odmah nakon nicanja pšenice moraju obratiti pažnju na napad žitnog bauljara, poljskih mišova i voluharica.

Obrada zemljišta

U svitu pa i kod nas unatrag petnaestak godina izučavaju se sistemi za obradu zemljišta sa ciljom manje potrošnje goriva. Posebno je to sad interesantno s obzirom da cina nafte raste. Cina goriva pridstavlja značajnu stavku u cini koštanja proizvoda.

Devedesetih godina prošlog vika u institutu u Novom Sadu izveden je ogled na 25 parcela širom Vojvodine gdi je bio obuhvaćen i region Severne Bačke sa dva sistema obrade, klasična i redukovana. Prinosi koji su ostvareni kod klasične i redukovane obrade su podjednaki, čak je redukovana obrada dala štogod veći prinos.

Kad se analizira potrošnja goriva za različite sisteme obrade imamo slideće rezultate:

Potrošnja goriva 1/h

Oranje na 25 cm	41
Čizel na 18 cm	17,05
Tanjiranje na 12 cm x2	15,12

Pri obradi zemljišta čizelom potrošnja goriva je manja za 2,4 puta a kod obrade sa tanjiračom, sa dva tanjira unakrst 2,7 puta. Značajno je da se sa redukovanom obradom pored manje potrošnje goriva zbog širokozahvatne mehanizacije obrada obavlja daleko brže što je posebno važno u ovim vrimenskim prilikama koje su dovele do tesnaca u skidanju usiva sa jedne strane i u pripremi sitve sa druge.

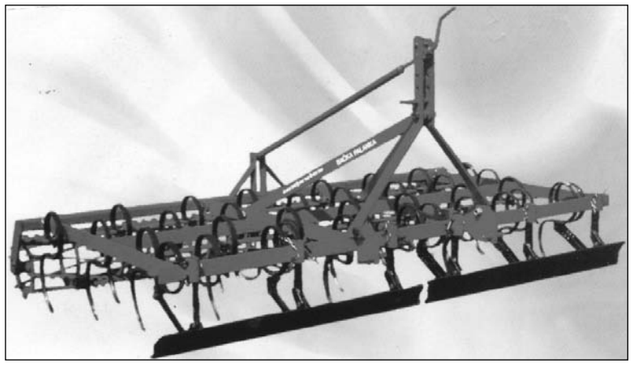
S obzirom na dovoljne količine vlage u zemljištu ovoga puta pri obradi, triba ići na redukovanu obradu tj. tanjiranje teškim tanjiračama. Istina sime korova će ostati u zoni nicanja pa će u proliće tribati obratiti pažnju na zakorovljenost parcela i izvršiti suzbijanje herbicidima.

Kako đubriti?

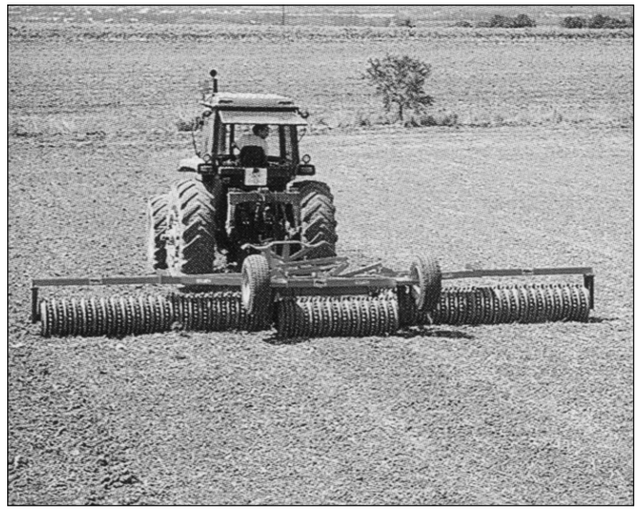
Visokorodne sorte pšenice koje se siju u našem regionu vrlo dobro reaguju na primenu mineralnih đubriva. Najpovoljnija količina hraniva za đubrenje pšenice iznosi oko 120 do 140 kg azota, 80 do 90 kg fosfora i oko 100 kg kalijuma po ha. Kako je ranijih godina vršena racionalna primena đubriva pa su smanjene zalihe hranivih materija u zemljištu te je potribno uneti NPK đubrivo prija svega azot i fosfor. Azot je potriban za razvoj lisne mase, time i pojačanu fotosintezu i nalivanje zrna, a fosfor utiče na razvoj korenovog sistema, ukorenjivanje pšenice, sintezu skroba u čvoru bokorenja i lakše prizimljavanje.

Pšenica do faze bokorenja utroši oko 40 kg azota po ha na šta triba obratiti pažnju prilikom đubrenja sa NPK đubrivom. Pri pridsitvenom oranju potribno je uneti 350 do 400 kg NPK đubriva 8:24:16 ili sličnog. Pošto kalijum nije toliko bitan za razvoj pšenice đubrenje se može obaviti sa DAPOM ili MAPOM koji sadrže azot i fosfor, a prihranu sa azotnim đubrivom obaviti u proliće.

Pridsitvena priprema zemljišta

Da bi se obezbedilo klijanje i ukorenjivanje zrna pšenice potribno je formirati stabilan oranični sloj sa rastresitim delom od 8 do 10 cm gdi se polaže sime. Sime triba da dođe u kontakt sa zemljištom da bi dobilo vlagu, isklijalo, ukorenilo se i počelo sa razvojem biljke. Priprema zemljišta se obavlja setvospremačicama a ukoliko je zemljište suvo u tom slučaju se moraje primeniti i valjci da bi se razbile grudve i obavila kvalitetna sitva.

Sitva

U našem regionu siju se visokorodne kvalitetne sorte Pesma, Pobeda, Renesansa, Evropa, Ljiljana a od ranih sorti Novosadska rana 5. Triba posijati oko 240 do 250 kg simena po ha tj. oko 500 klijavih zrna po m², na dubinu od 4 do 5 cm.

Prilikom sitve sime ne smi ostati na površini što se često dešava jel niki od ulagača simena siju plitko, a često ne zatrpavaju se razori i sime ostaje na površini. Tako sime propada, pojidu ga ptice ili izmrzne za vrime zime jel ne može da formira čvor bokorenja.

Triba voditi računa da sime poseduje deklaraciju na kojoj stoji: procenat klijavosti i energije klijanja kao i čistoća simena. Sime obavezno mora biti zaštićeno od smrdljive sneti i gari. Spore smrdljive sneti se nalaze u zemljištu pa svaki propust pri dezinfikaciji simena pšenice ima za poslidicu proizvodnju glavničave pšenice koja se ne može koristiti za ishranu.

Kod dezinfekcije simena dobro je koristiti sistemične fungicide koji ulaze u biljku, kreću se sa sokovima i u toku vegetacije uništavaju miceliju gljivica izazivača bolesti kod pšenice.

Rokovi sitve

Optimalni rokovi sitve kod visokorodnih sorti pšenica kreću se od 5. do 20. oktobra s tim da se prvo siju kasnostasne sorte a na kraju rane.

Ječam

Pridstavlja nezamenljivu sirovinu u industriji piva i alkoholnih pića i industriji stočne hrane. Od ukupne proizvodnje 67% se koristi u ishrani stoke, 27% u industriji piva i 6% u ishrani ljudi. U proizvodnji se nalaze četri sorte ozimog ječma NS 313 i NS-529 stočne sorte a NS-519 i NS-525 sorte za proizvodnju piva. Medu navedenim sortama NS-519 ima najveći potencijal za prinos. Otporan na bolesti i na polaganje.

Sitva ozimih sorti ječma obavlja se od 1. do 10. oktobra, agrotehnika je u mnogome slična kao kod proizvodnje pšenice.

Tritikale

Značajna žitarica za ishranu stoke a u novije vrime i za ishranu ljudi. Poznate su sorte NS-Orion i Odisej. Otporne na poleganje otpornije na zimu, sa visokim potencijalom rodnosti.

Sitva je u toku. Poljoprivrednici triba da vode računa o svim agrotehničkim mirama i kvalitetu simena da bi proizveli zdravo zrno čime se omogućava dorada i plasman na domaćem i inostranom tržištu. ■

„SPARTAK" NAKON 40 GODINA

PONOVO PRVOLIGAŠ

Šahisti subotičkog „Spartaka" ove godine takmičiće se u prvoj saveznoj ligi. Turnir će se igrati u Vrnjačkoj Banji od 17. oktobra do 28. oktobra 2005. godine u hotelu „Zvezda". Nastupa dvanaest najboljih ekipa iz Srbije i Crne gore. Ove godine šampionat će biti izuzetno interesantan i neizvestan do poslednjeg kola. Prva dva mesta donose mogućnost nastupa u kupu evropskih šampiona, a četiri najlošije ispadaju iz prve lige. Većina od ekipa ulazi sa velikim ambicijama u ovo takmičenje i dobro se pojačalo, tako da ce turistička lepotica Vrnjačka Banja biti u epicentru naših šahovskih zbivanja...

Poklonici drevne šahovske igre moćiće da uzivaju u majstorijama naših vrhunskih igrača kao i jednog broja stranih velemajstora koji su angažovani kao pojačanja. Subotički ljubitelji šaha sigurno će sa posebnom pažnjom pratiti rezultate i igre svojih šahista. Spartak ce nastupiti u sastavu: velemajstor Sedlak Nikola, velemajstor Fontaine Robert(Francuska), intermajstor Popović Dušan, intermajstor Stojanović Dalibor, intermajstor Benković Petar, fide majstor Nađhedeši Balind i prva rezerva će biti fide majstor Boban Bogosavljević. Interesantno je pomenuti da će ekipa „Spartaka" biti najmlađa jer najstariji igrač ima 25 godina. Siguran sam da će ovi mladi i talentovani igrači stalno željni novih dokazivanja, dati sve od sebe da izbore plasman u sredinu tabele. Uspeh bi sigurno stvorio novu motivaciju za ulaganje u subotički šah i uticao na njegovu dalju popularizaciju.

Da podsetim ljubitelje šaha da je Spartak izborio plasman u prvu ligu prosle godine takmičeći se u drugoj saveznoj ligi koja je održana u Somboru. Sa tog prvenstva pokazaću Vam interesantnu partiju iz našeg meča sa ekipom „Slaven" iz Rume gde sam efektno u minijaturi pobedio fide majstora Tešića.

ŠAHOVSKI MOZAIK

Pripremio:
velemajstor Nikola Sedlak

Sedlak, N (2519) - Tešić, D (2375) ŠB50Ć TCh-Vojvodina Sombor SCG (1), 25.09.2004.
[Ghost]

1.e4 c5 Ovo otvaranje zove se sicilijanska odbrana. 2.□f3 e6 3.b3 Ovo je ređi potez i pruza veoma intersantnu igru. 3...d6 4.□b2 □f6 5.e5 dxe5 6.□xe5 □bd7 7.f4 □d6?! Ovo je potez sumnjive vrednosti jer beli posle ovog poteza osvaja bitan tempo. 8.□a3! 0−0 9.□ac4 □e7 10.□d3 Sada se već može naslutiti opasnost za crnog jer 2 bela lovca i skakači zauzimaju aktivne pozicije i upereni su ka crnom kralju. 10...□xe5 11.□xe5 □d5 12.□e2 □d6?! Crni je ostao bez plana i gubi još jedan tempo što će ga na kraju skupo koštati. 13.c4! Odličan potez jer oduzima polje d5 crnom skakaču. 13...b6 14.g4 □b7 15.□g1 □d7 16.g5 f5?! Crni je već u jako teskoj poziciji sto pokazuje i sledeća varijanta. [16...□xe5 17.□xe5 □d7 18.□xh7+ □xh7 19.□h5+ □g8 20.□xg7 □xg7 21.□h6+ □g8 22.g6 i pretnje belog su neodbranjive] 17.gxf6 □xf6 18.0−0−0 □ad8 19.□xg7+!!

19...□xg7 20.□g1+ i crni se predao jer uskoro sledi mat 20...□h8 21.□g4!! □xg4 22.□f7+ □g8 23.□h6#! 1−0

VELEMAJSTOR NIKOLA SEDLAK: MLAD I TALENTOVAN SUBOTIČKI ŠAHISTA

SVUDA POĐI - KUĆI DOĐI

Najveća nagrada za jedan uspešan par kao što su Ivan i Gordana Sedlak jesu upravo deca. Njihova starija ćerka Ivana studira farmaciju, a njihov sin Nikola koji ima 22 godine već je svetski poznat šahista. Mislim da bi bilo interesantno da posvetimo malo pažnje, baš njemu, najmlađem članu porodice Sedlak.

Tata Ivan diplomirani pravnik, veliki je zaljubljenik u šah, pa se tako odavno amaterski bavi njime. Trenutno brani boje Elektrovojvodine, a pre mnogo godina tražio je adekvatnog partnera u porodici, na kraju se ispostavilo da je to mali Nikola.

Da, stvarno sam bio mali. Imao sam tek pet godina kada me je tata naučio prvim šahovskim koracima. Sa oko šest sam već išao u letnji šahovski kamp, gde sam na turniru van kategorija osvojio prvo mesto. Mislim da mi je ta pobeda i one koje su odmah usledile bile najslađe. A to mi je ujedno bio i podstrek za dalje.

Kada spominjemo ligaško takmičenje, postavlja se pitanje koliko dugo traje i na kojima ti učestvuješ?

Pa pre svega zavisi od veličine takmičenja. Niži rang se igra svakog vikenda, dok oni ozbiljniji traju uzastopno deset dana u jednom gradu. U toku godine mogu se odigrati devet, deset, pa čak i više liga. Pošto mi je šah tako reći profesija, godišnje učestvujem na najmanje četiri lige. Na primer, prošle godine sam se takmičio u Drugoj SCG ligi (igrajući za Spartak), prvoj Hrvatskoj ligi, drugoj ligi Republike Srpske i Bundes ligi.

Učestvuješ na mnogim takmičenjima, ali po čemu su oni karakteristični i koji bi izdvojio kao najinteresantniji?

Svaki turnir nosi novu težinu i nešto interesantno. Od prošlogodišnjih turnira možda bih mogao izdvojiti Bundes ligu, (najjače takmičenje) jer sam tamo imao šanse da se susretnem i naravno igram sa najvećim asovima šaha. A to mi mnogo pomaže u napredovanju.

Spomenuo si da ti je šah profesija, međutim ti si i student. Koliko je teško uskladiti učenje i šah, kome takođe treba posvetiti mnogo vremena?

Krenuvši u srednju školu, došao sam u situaciju da moram birati škola ili šah. Pošto znam kakva je situacija, kako kod nas tako i u svetu, da čovek sa školom mnogo više vredi, odlučio sam da u Kuli vanredno završim srednju Ekonomsku školu. To je teško, jer profesionalno se baviti šahom znači mnogo odricanja i mnogo šaha. Putovao sam širom sveta, igrao šah i pored toga učio. Bilo je naporno, ali sam kasnije uspeo da upišem i Sportsku akademiju u Beogradu — Višu trenersku.

U tvom životu spominje se i Spartak.

Da, član sam ŠK Spartak, za koga igram prvenstvene utakmice. Bavim se i trenerskim pozivom sa mladima. Plavo-beli su sada ušli u prvu ligu. Klub nikada nije bio u boljoj situaciji što se rezultata tiče, nego ove godine. U velikom smo usponu. Imamo mladu i perspektivnu ekipu gde je prosek 21 godina, najmlađu ekipu u istoriji prve lige SCG. Cilj nam je da opstanemo u Prvoj ligi, a za dalje ćemo videti.

Uspešan šahista se ne može postati preko noći. Za to je potrebno mnogo upornosti, talenta, a pre svega vežbe. Tata je bio onaj koji te je uvukao u sve to, ali ko ti je pomogao da dopuniš to znanje?

Prvi trener, naravno posle tate, bio mi je pokojni Đerđ Đandar. Kasnije sam sarađivao sa internacionalnim majstorom Slobodanom Mirkovićem. Najveće hvala, svakako, mogu reći treneru iz Rusije Mihail Kislovu, koji je zaslužan za postavljanje šahovskog temelja kod mene. Mnogo toga me je naučio, tako da smo sarađivali 1999/2000. godine. Kako izgledaju ti susreti sa trenerom? Uopšteno govoreći, trener uglavnom dođe kod mene na nekih desetak dana i tu zajedno radimo po planu i programu koji trener odredi. Rad se odvijao u dva pravca - jedan se odnosio na fizičku kondiciju koja je neophodna za intelektualne napore, a u drugom, stručnom delu, izučavali smo otvaranja koja su u mom repertoaru, strategiju, vežbali smo kombinacije i usavršavali igru u završnicama. Ruski trener me je uveo u tajne analiziranja sopstvenih partija, naročito onih gde sam grešio. Objasnio mi je njihov značaj u pripremama i daljem šahovskom razvoju. Ti neposredni kontakti su bitni jer se mogu razjasniti nejasne stvari. Po odlasku trener mi ostavlja zadatke koje naravno rešavam i prosledujem njemu, da li putem interneta ili pri skorom viđenju. Posle Kislova promenio sam nekoliko trenera, ali nijedna saradnja nije bila toliko uspešna. Sada uglavnom vežbam sa kolegama iz Kluba ili iz obližnjih mesta, kao što su Francuz velemajstor Robert Fontaine, zatim internacionalni majstor Dušan Popović, velemajstor Robert Markuš iz Bačke Topole...

Tvoj otac je takođe mnogo vremena posvetio šahu. Njegovo zalaganje su primetili i drugi, pa je tako čak dva puta bio predsednik šahovskog saveza Jugoslavije 1984. i 2000. godine. Kažu kakav otac, takav sin. Mislim da je ovoga puta čak i nešto više od toga. Kada je tvoja karijera počela sa usponom?

Učestvovao sam na mnogim turnirima i imao sam dobrih rezultata. Na primer, 1994. godine održano je kadetsko prvenstvo Vojvodine do 14 godina, gde sam pobedio. Godine 1999. u Subotici postao sam omladinski prvak Vojvodine i kvalifikovao se na omladinsko prvenstvo Jugoslavije. Međutim, mislim da je moj uspon počeo 2000. godine, baš ovde na subotičkom turniru, kada sam postao omladinski prvak Jugoslavije i plasirao se na seniorski šampionat Jugoslavije. Seniorski šampionat Jugoslavije je iste godine igran u Subotici. Ovde sam se dobro nosio sa našim najboljim igračima, iako sam bio debitant. U konkurenciji 16 najboljih seniora zauzeo sam 13. mesto sa 6,5 poena. Ubrzo zatim išao sam na Prvenstvo Evrope u Avilesu (Španija) do 20 godina. Tada sam imao svega 16 i susreo sam se sa vrlo jakim omladincima koji su danas vrhunski velemajstori. Neki od njih nalaze se pri svetskom vrhu. Plasirao sam se na deveto mesto i to je bilo od i te kako velikog značaja. Posle ovog turnira bio sam u isto vreme sretan i tužan jer sam imao šansu da osvojim medalju. Iste godine održano je i Evropsko prvenstvo od 16 do 18 godina u Kalitei u Grčkoj, gde sam osvojio četvrto mesto. Na žalost, iako sam bio četvrti, samo se medalje cene.

Godinu 2000. pamtiš još po nekom događaju?

Po rezultatu postignutom na velemajstorskom turniru u Valjevu, kada sam osvojio titulu internacionalnog majstora i postigao rejting preko 2400.

Po čemu pamtiš 2003. godinu?

Po osvajanju titule velemajstora na Open turniru u Bilu u Švajcarskoj. Iste godine ušao sam u seniorsku reprezetnaciju naše države. U Bugarskoj na seniorskom Evropskom prvenstvu izborili smo se za 15. mesto od 50 država.

Malo da promenimo temu. Voliš da putuješ i da vidiš mnogo toga. Koliko ti šah to dozvoljava?

Možda sam baš zbog putovanja ostao veran šahu. Naime, pre desetak godina sam sa reprezentacijom bio na dečijoj šahovskoj olimpijadi u Španiji. To je ostavilo snažan utisak na mene. Kada su turniri u pitanju može se mnogo toga videti. Kada igram jednu partiju dnevno 4-5 sati, posle sam slobodan. Zbog toga sam imao prilike da bolje upoznao Moskvu, Las Palmas, Nicu, Monte Carlo... Prošle godine sam bio u glavnom gradu Islanda. Jednostavno sam oduševljen tom prirodom, polarnim noćima — svega 2-3 je vidno. Doživljaj je fantastičan. Međutim ljudi su dosta depresivni i mnogo piju. Volim da putujem i mnogo toga da vidim, ali najdraže mi je kada vidim moju Gradsku kuću, kada se vratim u Suboticu.

Šah je dosta stresan i živci se mnogo troše. Pobeda ili poraz - nije svejedno. Kako se pripremaš a posle toga opuštaš?

To je istina, šah je dosta stresan. Za jedan meč potroši se dosta energije i živaca, a može da se izgubi i do 2 kilograma. Zbog toga je veoma važna priprema i naravno opuštanje. Dan pre partije izvlače se parovi. Postoje dobri šahovski programi sa velikim bazama podataka sa svih turnira, sa svim partijama. Ovi podaci su dostupni svima. Ukuca se ime protivnika, kompjuter izbaci sve njegove dosadašnje partije, pa ja mogu da ih proučavam. Zbog toga mi računar ima veliku ulogu. Ono što me najviše opušta jeste jutarnja kafica, negde u kafiću, bez mobilnog telefona. Volim da budem pored mora, da pročitam knjigu (koje su uglavnom vezane za šah) ili da pogledam neki dobar film.

Obožavaš šah, pa još i živiš od njega. Spominju se velike cifre?!

Lepo je kada čovek radi ono što voli. Tačno, za nas su to kako bi rekli „lepe pare", međutim nije to sve tako. Prošle godine, osvojivši turnir u Danskoj, pripalo mi je 2000 eura. Te pare sam potrošio veoma brzo i lako. Putovanja plaćam sam. Tako da svu zaradu potrošim na nova takmičenja, avio karte, koje su uglavnom iznad 500 eura, džeparac, lap top bez kog ne mogu, a često ga moram menjati. Plaćaju se i treneri koji isto tako nisu ni malo jeftini.

Koji su ti planovi za dalje?

Voleo bih da budem među najboljih 70-80 na svetu. Šah se može igrati i do šezdesete godine, mada je čovek u najboljoj formi do četrdesete. Veoma je bitno da stvoriš sebi ime, da imaš dobre veze i da si prijatan sa organizatorima. Imam ambicije da završim višu školu, pa tako jednoga dana kada budem odustao od profesionalnog šaha, mogu biti trener.

Da li imaš nekog idola?

To bi bio Amerikanac Robert Fišer. Rusi, koji su na najboljem glasu što se tiče šaha, mogli su mu biti zavidni, jer iako nikada nije imao trenera bio je među najboljima u svetu. Na primer bilo je situacija kada je odigrao 6 partija i sve dobio. Po njemu se i kaže kada neko sto posto osvoji turnir, da je napravio fišerski rezultat.

Nadam se da ste zapamtili ime Nikola Sedlak, jer kako mi se čini o njemu ćete i u budućnosti mnogo čuti. Od oko 6000 profesionalaca koliko ih ima na svetu, on se nalazi među prvih 300, što je za veliku pohvalu. Na poslednjem takmičenju u Kanu, Nikola je bio drugoplasiran, a nama preostaje da mu držimo palčeve kako bi u predstojećim takmičenjima imao još više uspeha. Do decembra meseca predstoji mu ekipno Prvenstvo SCG i Hrvatske, turnir u Nemačkoj i naravno memorijalni turnir Mirka Šrajbera ovde u Subotici. ■

Livia Tričko

Bunjevački Nacionalni Savet

Национални савет буњевачке националне мањине
Nacionalni savet bunjevačke nacionalne manjine
National Council of the Bunjevac Ethnic Minority

OSNIVANJE I FUNKCIONISANJE
NIU "BUNJEVAČKOG INFORMATIVNOG CENTRA"
POMOGLI

MINISTARSTVO KULTURE
REPUBLIKE SRBIJE

POKRAJINSKI SEKRETARIJAT ZA INFORMACIJE
AUTONOMNE POKRAJINE VOJVODINE